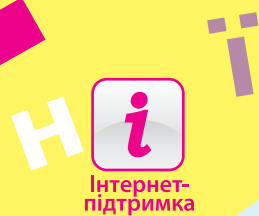

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Інна Большакова
Марина Пристінська

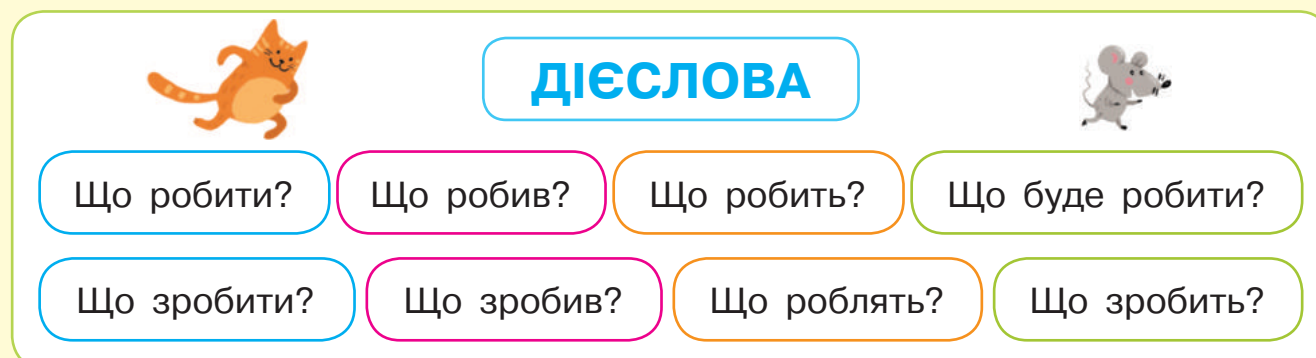
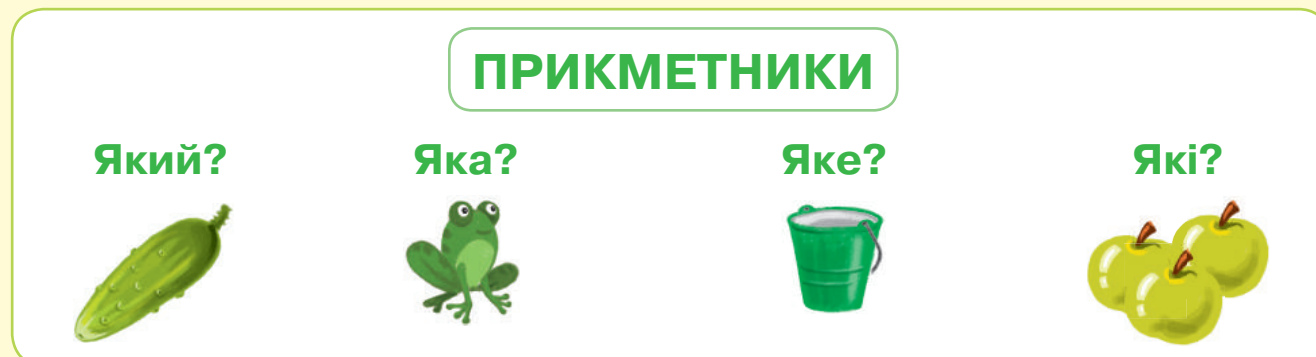
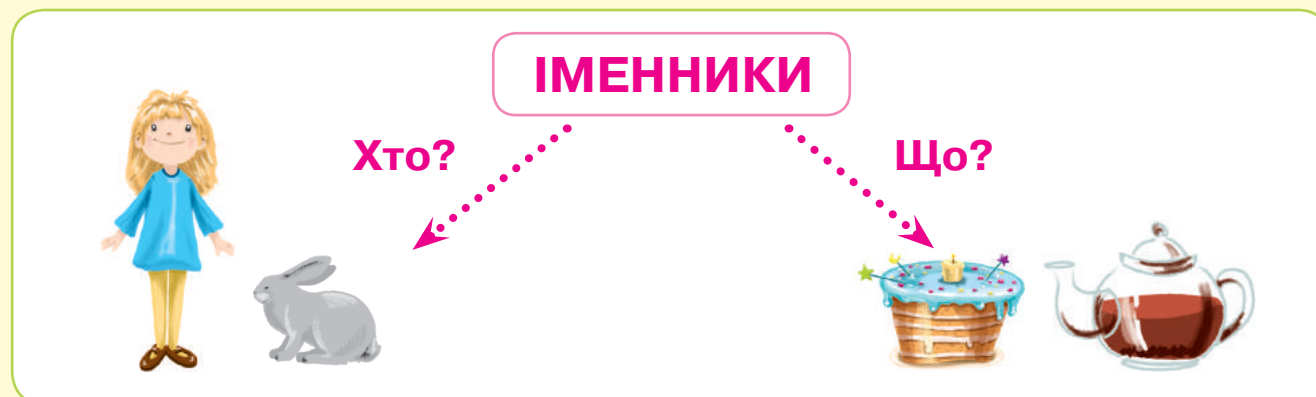
УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2
КЛАС

ЧАСТИНА 2

Предмет, ознаку, дію ти можеш назвати словом.

До деяких слів у реченні ти не можеш поставити питання. Це службові слова. Вони слугують для зв'язку слів у реченні.

Слово складається з частин.
У слові є основа і закінчення.
Закінчення — це частина слова, яка змінюється.
Основа — частина слова без закінчення.

Корінь — головна частина слова.

Інна Большакова, Марина Пристінська

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Харків
Видавництво «Ранок»
2019

УДК 811.161.2:028.1(075.2)
Б79

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

Ілюстрації *Ольги Рибцової*
Обкладинка і макет *Анни Макарової*

Большакова І. О.

Б79 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 /
І. О. Большакова, М. С. Пристінська. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 96 с. : іл.

ISBN 978-617-09-5196-0

УДК 811.161.2:028.1(075.2)

Інтернет-підтримка
Електронні матеріали
до підручника розміщено на сайті
interactive.ranok.com.ua

ISBN 978-617-09-5193-9
ISBN 978-617-09-5196-0 (ч. 2)

© Большакова І. О., Пристінська М. С., 2019
© Рибцова О. А., ілюстрації, 2019
© Макарова А. Л., обкладинка, макет, 2019
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2019

ЗМІСТ

Передмова	5
---------------------	---

Розділ 5. Слово

Слово. Повторення	6
Авторська казка. Оповідання	7
Розвиток мовлення. Інструкція	10
Слова — назви предметів	12
Слова — назви предметів. Хто? Що?	13
Про бібліотеку	15
Однина і множина	18
Оповідання. Діалог	20
Розвиток мовлення. Історія	21
Велика буква в прізвищах, іменах, по батькові	22
Давні імена та прізвища	24
Книга — мій друг	25
Велика буква у кличках тварин	26
Розвиток мовлення. Твір за серією малюнків	28
Велика буква у кличках тварин	28
Оповідання. Головні герої	30
Розвиток мовлення. Анкета	31
Велика буква в назвах країн, міст, сіл, річок	32
Велика буква в назвах вулиць	33
Розвиток мовлення. Рекламна листівка	34
Велика буква в назвах вулиць	35
Слова — назви ознак	38
Казка. Опис явищ	41
Однина і множина	42
Суттєві ознаки	44
Розвиток мовлення. Опис предмета	45
Уживання слів — назв ознак у поетичних творах. Порівняння	47
Слова — назви ознак. Характеристика головного героя	48
Слова — назви дій	50

Мм
Уу
Аа
Жж

Оповідання. Слова — назви дій і станів предметів	51
Слова — назви дій	53
Однина і множина	55
Оповідання. Головний герой	56
Оповідання. Заголовок	58
Слова — назви дій	60
Уживання слів — назв дій	61
Уживання слів — назв дій у поетичних творах.	
Порівняння	63
Слова-помічники	65
Службові слова, чи слова-помічники	67
Розвиток мовлення. Запрошення	69

Розділ 6. Речення

Поняття про речення	70
Види речень	71
Розповідні речення	72
Питальні речення	75
Питальні речення. Діалог	77
Питальні речення. Вірш. Виразність	78
Спонукальні речення	79
Спонукальні окличні речення	80
Головні слова в реченні	81
Поширення речень	83
Зв'язок слів у реченні	84
Розвиток мовлення. Афіша	85
Зв'язок слів у реченні	86
Оповідання. Час і місце подій	87
Зв'язок слів у реченні. Оповідання	89

Розділ 7. Текст

Поняття про текст	90
Типи текстів	91
Будова тексту	93

Дорогі друзі!

Ви продовжуєте подорожувати світом української мови. Сподіваємося, що ви любите читати, обмірковувати прочитане та обговорювати свої думки з друзями. Чи, може, ви мрієте бути письменниками? Отже, треба навчитися висловлювати свої думки й почуття письмово. Упевнені, що вам сподобаються веселі й цікаві малюнки, і ви теж захочете проілюструвати тексти підручника.

Ця книга для вас. Ми бажаємо, щоб ваше навчання було успішним і цікавим.

Прагніть пізнавати світ мови! Успіху!

Умовні позначення:

— пишу для себе

— редагую

— досліджую мовлення

— працюю з текстом

— мислю критично

— працюю самостійно

РОЗДІЛ 5. СЛОВО

СЛОВО. ПОВТОРЕННЯ

Ти називаєш словом предмети, ознаки предметів, дії.

1 Розкажи, що відбувається. Склади запитання до малюнка.

Хто?

Що?

Що роблять?

Який?

Де?

Коли?

Чому?

Як?

- Запиши слова — назви предметів за зразком.
Зразок. Хто? Мама, Що? Робот,
- Знайди на малюнку всіх собак. Про якого собаку розповідає кожна дитина?

 Марина	 Микита	 Максим
Рожевий, плямистий, лежить на санчатах.	Білий, холодний, тане на сонці.	Коричневий, швидкий, гавкає на білку.

- Прочитай ознаки предметів і знайди ці предмети на малюнку. Спиши, додаючи потрібні слова — назви предметів.

Металевий, розумний	Бородатий, високий
Руда, пухнаста, прудка	Зелений, довгий, теплий
Яскраве, жовте, тепле	Жовте, пластикове
Веселі, радісні, щасливі	Теплі, в'язані, бабусині

- 2 Склади речення за малюнком до завдання 1, користуючись зразком.

Хто?	Що робить?	Яку?	Що?
Олеся	ліпить	снігову	кульку.

- 3 Як назвати групу наведених слів? Випиши слова — назви предметів. Назви спільнокореневі слова до слова **зима**.

Сніг, сніговий, сніговик, сніговій, сніжок, сніжинка, сніжить, сніжний.

- 4 Редагуємо

- Заміни слово, яке повторюється, словами з довідки.

Ми ліпимо сніговика. У сніговика зелений шарф. У сніговика ніс — морквинка.

Довідка. Нього, снігового чоловічка.

- 5 Як ти розумієш приказку?

Сніг, а не лід, заячий лишає слід.

АВТОРСЬКА КАЗКА. ОПОВІДАННЯ

- 1 Чи ліпив/ліпила ти коли-небудь сніговика? Розкажи про це.

ЗНАЙОМИЙ СНІГОВИК

ЗАЧИН

Надворі було темно. Оля лежала в ліжку й сумно дивилася на ялинку. Скільки подарунків у неї в ці новорічні свята! Але навіщо їй ці ляльки, машинки й шоколадки? Усі діти бігають надворі, а вона все лежить і лежить у ліжку хвора...

ГОЛОВНА ЧАСТИНА

У кімнату зайшла мама.

— Не сумуй! Сьогодні різдвяна ніч, а цієї ночі здійснюються всі бажання. Засинай і прокидайся завтра здоровою.

«Я хочу **відужати**. Бігати на вулиці з дітьми, їздити з гори на санчатах. А ще... я дуже хочу руде кошенятко, справжнє...» — думала Оля, **тулячи** до себе симпатичного іграшкового котика.

• Про що ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

І цієї миті до неї долинув ледь чутний стукіт. Оля зістрибнула з ліжка, підбігла до вікна. **Знадвору на неї дивилися двоє чорних очей-вуглинок, ніс-морквина нетерпляче посмикувався, а рот-гіллячка ворухився.**

Дівчинка стріпнула головою й відчинила вікно.

Сніговичок подав Олі маленьку білу ручку. Її долоня занурилася у щось легеньке, пухнасте й ніжне. Їй стало так радісно, що вона засміялася.

Сніговичок підвів Олю до великих сáней і сів попереду. І сани, підхоплені вихором, помчали в білу заметіль.

• Про що ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

Нарешті зупинилися на вершечку височезної гори. Тут було повно сніговиків. І кожен не був схожий на іншого. У когось на голові — дірява каструля, хтось **хизува́вся крисла́тим** капелюхом. З носами взагалі плутанина. Окрім морквяних, у деякого стирчали носи-бурульки, носи-палички, носи-картоплини. А в одного маленького сніговичка за носа правила стара дірява шкарпетка, напхана снігом.

На горі було повно дітей.

— Усі ці діти, — сказав сніговичок, — зліпили цієї зими снігову бабу чи сніговика. Але з кожним роком усе менше дітей ліплять нас. А ти уявляєш, що буде, коли нас узагалі

перестануть ліпити? Ми загинемо! І тоді зима буде зовсім не такою. І Новий рік буде не той, і Різдвяні свята не ті. От ми й вирішили виконати найбільші бажання дітей, а ще покатати їх із чарівної гори.

— А хіба ця гора чарівна?

— Так! Бо ця гора нескінченна. Вона скінчиться тільки тоді, коли ти цього захочеш. Коли крикнеш: «Досить!»

Оля летіла з гори так, наче в неї вирости крила, летіла з такою швидкістю, що забивало дух, але було так радісно, що хотілося співати. І так тривало довго-довго, а може, лише мить. Відчула, що зараз от-от лусне від радощів, від нестримного сміху. І тоді вигукнула: «Досить!»

• Про що ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

Оля розплющила очі. У кімнаті, залитій яскравим сонячним світлом, щось змінилося. Але що? Кошеня! Її пухнасте іграшкове кошеня, яке згорнулося клубочком під ялинкою, раптом поворушилося, стало на лапки, солодко потяглося й нявкнуло!

Оля скочила з ліжка, підбігла до кошенятка і, підхопивши, притисла його до грудей.

Двері відчинилися, й до кімнати увійшла мама, поцілувала Олю в щоку й сказала:

— Ось ти й видужала, температури нема. Може, вийдеш сьогодні на вулицю?

Оля дивилася на маму, — невже вона нічого не помітила? Невже не здивувалася, що її іграшковий Мурчик ожив? Ні, мама поводитися так, наче кошеня було в них завжди.

КІНЦІВКА

Дівчинка підбігла до вікна й подивилася туди, де стояв її сніговичок. Він зник. Отже, нічна пригода їй не наснилася. Шкода, що сніговичок зник, але він повернеться наступної зими. Якщо вона його зліпить!

За Лесею Ворониною

- Яким був сніговик? Поясни свою думку.

добрий — злий

радісний — сумний

холодний — теплий

турботливий — байдужий

- Прочитай опис сніговиків. Намалюй одного з них.
- Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів.

Хто?

Що?

Де?

Коли?

Чому?

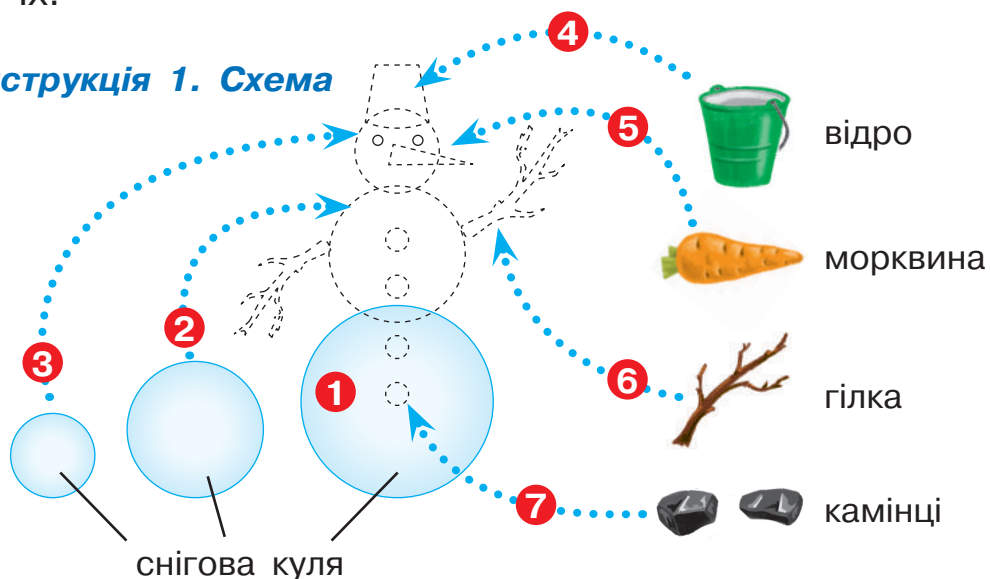
- Спиши два перші речення казки. Підкресли слова, які відповідають на питання хто? що?

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ІНСТРУКЦІЯ

Інструкція — керівна вказівка; настанова.

- Розглянь і прочитай три інструкції з ліплення сніговика. Порівняй їх.

Інструкція 1. Схема

- Склади за абеткою список предметів, які необхідні для створення сніговика.

Інструкція 2.
Серія малюнків

- Розкажи за малюнками, як діти ліпили сніговика.

Інструкція 3. Словесна

- Розташуй дії в правильній послідовності.
 - ✓ Зроби руки з гілок дерева.
 - ✓ Скачай три снігові кулі: велику, середню, маленьку.
 - ✓ Зроби ніс із морквини.
 - ✓ Зроби очі та рот з камінців чи ґудзиків.
 - ✓ Одягни на голову відро, а на шию — шарф.
 - ✓ Постав снігові кулі одна на одну.

2 Склади інструкцію з ліплення снігової фігури на вибір.

Визнач частини, з яких
складається фігура

Запиши предмети, які
потрібні для ліплення фігури

Запиши дії, які ти викону-
ватимеш послідовно

СЛОВА — НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ

Слова — назви предметів — це **іменники**.
Слово **іменник** утворене від слова **ім'я**. Кожний предмет чи явище має своє ім'я, тобто свою назву.

- 1** Назви зображені предмети спочатку окремо, потім одним словом. Назви тих, хто користується ними. Доведи, що всі ці слова — іменники. Запиши їхні назви за абеткою.

Слова — назви людей і тварин відповідають на питання **хто?** Слова — назви інших предметів відповідають на питання **що?**

Хто?

Іменники

Що?

- 2** Запиши слова у два стовпчики за зразком. Поділи виділені слова для переносу.

Учень, **учитель**, Тарас, **олівець**, **крейда**, фіалка, Єва, школяр, школа, пенал, друг, м'яч, **подруга**, глобус.

Хто?	Що?
Учень,	Крейда,

- Склади речення з двома словами на вибір.

- 3 Хто що виготовляє? Запиши слова за зразком. Доповни ряди слів власними прикладами.

Зразок. Хто? Гончар, Що? Глечик,

Хто?	гончар	швачка	столяр
Що?			

- 4 Правда чи неправда? Запиши правильно.

Швачка шиє кухоль. Гончар ліпить сорочку. Столяр забиває цвях у глечик.

- Чи може це бути насправді? За яких обставин?

СЛОВА — НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ. ХТО? ЩО?

- 1 Якими інструментами користуються люди різних професій? Доповни таблицю. Назви іменники.

- ✓ Програміст набирає текст на клавіатурі.
- ✓ Столяр забиває цвях молотком.
- ✓ Перукар стриже волосся ножицями.

Хто?	Що робить?	Що?	Чим? На чому?
Програміст	набирає	текст	на клавіатурі.
	забиває		
			ножицями.
Кухар			ножем.
Скрипаль		мелодію	

2

Досліджуємо медіа. Дитячий журнал

- Розглянь обкладинку та розкажи про журнал за схемою.

Як називається?

Для кого створений?

Рік, місяць, номер

Тема номера

Малюнок

- Розкажи, чому б ти хотів/хотіла познайомитися з журналом. Що тебе може привабити в ньому? Чому?
- Що відбувається? До кого з дітей ти хочеш приєднатися? Чому?
- Як ти гадаєш, чому видавці журналу обрали темою номера професії?
- Про які професії розповідається в цьому журналі? Запиши назви професій за абеткою, використовуючи слова з довідки. Склади два речення зі словами на вибір.

Довідка. Таксист, учителька, лікар, будівельник, кухар, кондитер, космонавт, поліцейський.

3

Напиши, про яку професію ти мрієш і чому.

ПРО БІБЛІОТЕКУ

1 Казка. Заголовок. Місце подій. Передбачення. Головні герої

ЛИСИЧКА ЙДЕ ДО БІБЛІОТЕКИ

ЗАЧИН

— Я тебе впіймаю, Мишо! — прошепотіла Лисиця.

Мишка шурх у підвал, тільки хвостик майнув. Лисичка за нею. Озирнулася, навколо пахло папером... і людьми. Лисиця до Миші, а та засичала:

— Тс-с-с! Ми в особливому місці. **Тут нікого не можна турбувати.** Ти порушуєш порядок! Тс-с-с!

- Куди забігла Лисичка? Що ви дізналися про це місце? Що буде далі?

ГОЛОВНА ЧАСТИНА. Подія 1

Миша продовжила:

— Це бібліотека. **Тут нічого не може бути твоїм. Усе, що тут є, можна лише позичити.**

— Бі... що? — запитала Лисиця.

— Бібліотека! — відповіла Мишка.

— А що таке бі-блі-о-те-ка? — озирнулася навкруги Лисиця.

— **Тут можна читати книжки.** Вони потрібні, щоб вивчати світ і дізнаватися нове.

Мишка схопила одну книжку і принесла її Лисиці.

— Це тобі! Щоб ти дізналася щось новеньке.

- Де опинилася Лисичка? Що вона дізналася про бібліотеку? Що буде далі?

Подія 2

На першому малюнку Лисиця побачила старого з котиком. У них були курочки. На наступному малюнку курочок хотіла з'їсти лисиця. У бібліотеці стало дуже тихо.

— Ку-у-у-урочки! — зітхнула Лисиця. — Яка чудова ідея!

Лисиця побігла на вулицю.

— **Не забудь повернути книжку на полицю!** — крикнула їй услід Мишка.

- Чому Лисичці сподобалася книжка з курочкою? Що буде далі?

Подія 3

Наступного вечора Лисиця повернулася.

— Хочу взяти вчорашню книгу додому, — пояснила вона. — І тебе, Мишо, також узяти із собою. Почитаєш мені цю казочку. Бо я... Розумієш, я не вмію читати.

Мишка похитала головою:

— У мене немає часу. Я читаю книжку з магії. Але он там стоять **аудіокніжки**.

Може, знайдеш свою книжку на **дїску**?

Ти можеш взяти книжку і диск разом. Але обов'язково поверни і не гризи сторінки. А ще тобі потрібно завести бібліотечну картку і...

Але ані книжки, ані диска, ані Лисиці вже не було.

- Чому Лисичка вирішила взяти аудіокнижку? Що буде далі?

Подія 4

Через три дні Лисиця повернулася. З Курочкою.

— Ця Курка така зануда! Я її спіймала, а вона питає, чи я знаю, що кúрячі кісточки шкідливі для горла і **шлунка**. Це правда?

— Подивись в **енциклопедії**, — сказала Мишка, розучуючи черговий магічний **трюк**.

Курочка слухняно прочитала Лисиці розділ з енциклопедії про тварин. І ще один із **довідника** про домашніх тварин. І кілька рецептів із кулінарної книжки. Стало пізно, і Лисиця та Курочка заснули. Тільки Мишка розучувала магичні трюки.

- Чому Лисичка прийшла з Курочкою? Що читала Курочка для Лисички? Що буде далі?

Подія 5

Уранці відчинились двері і в бібліотеку прийшли люди. Мишка розбудила Курочку, а Курочка — Лисицю. Вони хотіли тішком-нішком піти, але раптом Курочка впізнала фермера. Вона підморгнула Лисиці і прошепотіла:

— Якщо я почну кудкудакати, то він тебе схопить!

Лисиця затремтіла. Раптом вона примружила око, побачивши на обкладинці смажене курча, і сказала:

— Дивись, яку книжку він хоче взяти!

Тепер настала черга тремтіти Курочці.

— А знаєш що? Я викопаю тунель під курником, і ти навчиш мене читати.

Курочка погодилася. І перед тим як піти, вони вибрали книжку, яка б сподобалась обом. А тоді ще одну. І ще...

- Чому Лисичка і Курочка по черзі злякалися фермера? Прочитай останній абзац. Що буде далі?

КІНЦІВКА

Пригинаючись під вагою книжок, вони підкралися до виходу.

— Стійте! — закричала Мишка. — **Більше десяти брати не можна! І поверніть усі книжки до бібліотеки, щойно прочитаєте!**

Але книжок, Лисиці й Курочки вже не було.

За Лоренцом Паулі і Катрін Шерер

- Прочитай виділені речення. Про які правила поведінки в бібліотеці йдеться в казці? Запиши два з них на вибір.
- Розкажи про головних героїв. Заміни героїв на інших. Наприклад, зайця, слона і кота. Як зміниться казка?
- Перекажи казку, користуючись лінією часу.

ОДНИНА І МНОЖИНА

Є слова — назви предметів, які називають один предмет: м'яч . Є слова — назви предметів, які називають багато предметів: м'ячі .

- 1** У гнома Буркотунá є чарівна паличка, яка може розмножувати предмети. Був один предмет — стало багато. Розглянь малюнки. Над якими предметами Буркотун ще не чаклував? Запиши слова за зразком.

Зразок. Пташка — пташки.

один

багато

- 2** До слова, яке називає один предмет, допиши слово, яке називає багато предметів, за зразком. Склади два речення з однією парою слів. Виділені слова поділи для переносу.

Зразок. Пенал — пенали.

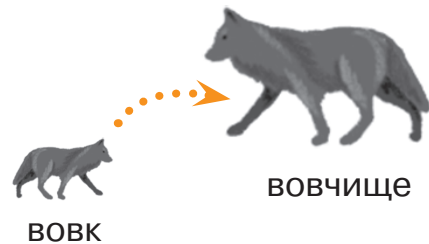
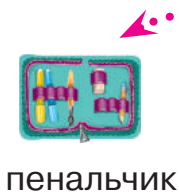
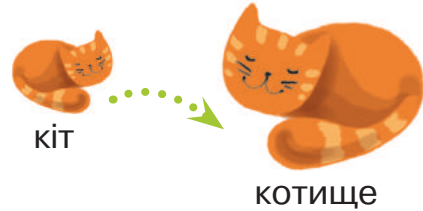
Ручка, гумка, книга, зошит, **підручник**, газета, **журнал**, **словник**, довідник, казка, вірш, чаклун, гном.

- 3** Редагуємо

1. У гнома є чарівна палички. 2. Миша їли сир. 3. На моїй куртці багато гудзик.

- 4 Гном Веселун за допомогою чарівної палички може збільшувати предмети або зменшувати їх. Запиши пари слів.

- Чи змінилась кількість предметів? Що змінилося?
- У яких випадках ти можеш вживати ці слова? Склади речення з двома парами слів.

5 Діалог. Театралізуємо

- Розіграй діалог між гномами. Чому гноми вихваляються? Як їм порозумітися?

У мене найкраща чарівна паличка. Вона допомагає зачаклувати багато предметів.

Ні, у мене найкраща чарівна паличка. Вона...

- Уяви, що в тебе є чарівна паличка Буркотуна. Напиши список предметів, кількість яких ти хотів/хотіла б збільшити. Наприклад: робіт — роботи.

ОПОВІДАННЯ. ДІАЛОГ

1

Тема і головна думка. Місце події. Діалог. Головні герої

ЧАРІВНА ПАЛИЧКА

Тато сидів за комп'ютером. Мама пішла в супермаркет. А Христинці самій так **нудно, хоч плач**.

— Тату, — просить Христинка, — пограйся зі мною.

— Ніколи мені, — **буркає**, не підводячи від комп'ютера голови, тато. — Бачиш, я зайнятий.

— Ну хоч трішки, хоч крапельночку, — не відстає Христинка. — Ти ж обіцяв почитати мені про Котигорошка.

— Потім. Зачекай ще трохи.

— Я вже он скільки чекаю.

— А ти **байдики не бий**. Прибери свої іграшки. Вазон полий, он земля в ньому геть пересохла. Та й причесатись тобі не завадило б. Ходиш розтріпулею, як Пеппі Довгапанчоха.

Христинка ображено надула губи. Сіла на диван і демонстративно відвернулася до стіни.

— О, яка пані Ображальська! — дещо винувато сказав тато. — Вибач, я не хотів тебе образити.

Він дістав із шухляди столу товстий олівець з написом «Сувенір», простяг Христинці й, весело підморгнувши, сказав:

— Ось тобі чарівна паличка. Дарую назовсім. Можеш гратися нею скільки тобі **заманеться**.

— А вона й справді чарівна? — недовірливо спитала Христинка.

— Авжеж. Досить тричі доторкнутися нею до будь-кого з нас — і всі твої бажання здійсняться.

Христинка обережно взяла паличку, підійшла до тата і сказала:

— Паличко, паличко, хай тато почитає мені!

За Анатолієм Григоруком

- Чому тато подарував Хистині «чарівну паличку»?
- Чи здійсниться мрія дівчинки?
- Напиши список з п'яти справ, які може зробити дівчинка, щоб їй не було нудно.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ІСТОРІЯ

- Вірш. Заголовок. Послідовність подій. Автор
УЇКЕНД¹

Тиша. Сон. Будильник. Ранок.
Мама. Тато. Джек. Сніданок.
Сумка. Термос. Ковбаса.
Ліфт. Автобус. Шлях. Краса!
Стежка. Ліс. Дуби. Ялиці.
Вуж. Гриби. Пташки. Суниці.
Білка. Небо. Синь. Роса.
Тиша. Термос. Ковбаса.
Комарі. Вогонь. Димок.
Шлях. Автобус. Ліфт. Замок.
Ванна. Мило. Ліжко. Сон.
Джек зітхає, наче слон.
Згадує оту красу —
Запахущу ковбасу.

Григорій Фалькович

¹ Уїкенд — час відпочинку й розваг від суботи до понеділка.

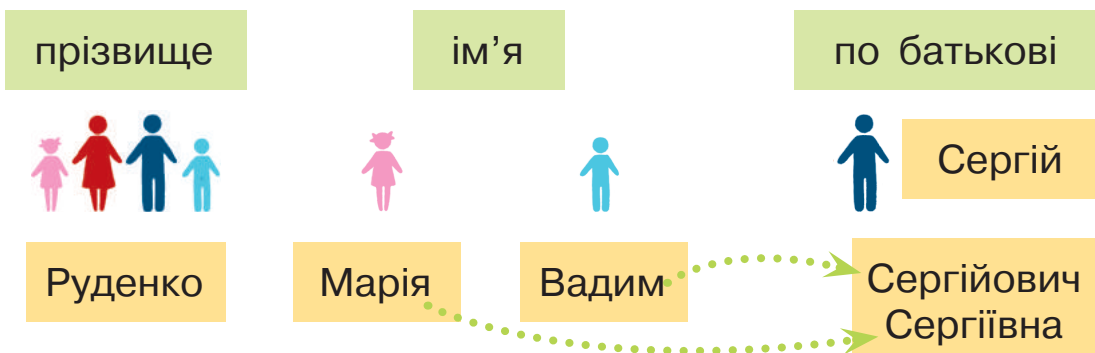
- Розкажи, про що вірш. Коли відбуваються події — влітку чи взимку? Де вони відбуваються? Чому ти так думаєш?
- Порівняй вірш і малюнок. Як би ти намалював/намалювала цю історію? Чому?
- Зміни час подій. Розкажи цю історію своїми словами так, наче події відбуваються взимку. Які слова з вірша ти заміниш на інші?
- Напиши історію про один зі своїх днів, користуючись лише словами — назвами предметів. Намалюй цю історію.
- Запиши в таблицю кілька слів — назв предметів з вірша в однині та множині за зразком.

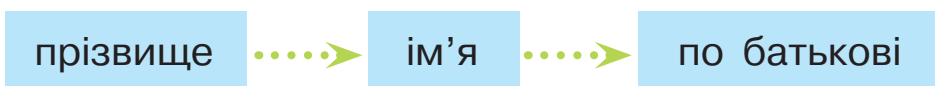
Хто?	Що?
Вуж — вужі	Сон — сні

ВЕЛИКА БУКВА В ПРИЗВИЩАХ, ІМЕНАХ, ПО БАТЬКОВІ

Прізвища, імена та по батькові людей пишуться з великої букви.

- 1 Напиши своє прізвище, ім'я, по батькові. Напиши ім'я, по батькові, прізвище своїх рідних.

- Заповни таблицю за зразком.

Григоренко Святослав Андрійович, Телюк Наталія Григорівна, Шевченко Тарас Григорович.

Прізвище	Ім'я	По батькові
Бондар	Лариса	Вікторівна

- Запиши повні імена своїх учителів.

- 2 Напиши «ласкаві» імена своїх друзів.

Зразок. Марія — Марічка, Тарас —

- 3 Склади за абеткою список учнів, які їдуть на екскурсію. Бери до уваги першу букву прізвища.

Антонюк Ольга, Чумак Вадим, Винник Мирослава.

- 4 Розкажи про різницю у вживанні імен у дитячому і дорослому віці. Чому це прийнято? Напиши, як до тебе звертаються зараз і як звертатимуться в майбутньому.

- 5 Редагуємо

Я — дарина Тесленко Андріївна. Я — Іваненко Борисович Микола. Хлопчик Василько, Дівчинка оля.

- 6 Текст. Тема тексту. Заголовок. Головний герой

Маляку взагалі-то по-справжньому не так звати. У дитинстві дорослі часто питали Маляку, як її звати. Відповідала вона по-правильному: «Марійка», але виходило «Маляка».

Тепер Марійкою Маляка тільки зошити підписує, а представляється всім Малякою. Тож знайомтеся — Маляка.

Так ось. Маляка просто **ма́рила** всім, що хоч якось стосувалося принцес. Навіть драконами. Тільки от принцесою вона мріяла стати, а драконом не дуже. Навіть дуже не хотіла. Але дуже хотіла **бодай** разок на драконі покататися.

На Різдво Маляці подарували глиняну скарбничку-кота. Відтоді вона почала кидати туди копійки — збирати на подорож до драконячого острова.

За Сашком Дерманським

- Дискусія. Чи добре, коли людей називають прізвиськами?
- Намалюй і опиши драконячий острів, про який мріє дівчинка.

ДАВНІ ІМЕНА ТА ПРИЗВИЩА

1 Факти і думки

ДАВНІ ІМЕНА

Імена виникли в часи, коли люди навчились говорити. Люди вірили, що правильне ім'я допоможе дитині в житті. Серед давніх імен є ті, що вказують на особливості зовнішності (Біля́н, Здо́рове́га, Синьоо́ка); особливості характеру (Буді́ло, Веселу́н, Жадько́, Заба́ва, Несмія́на); час, місце чи погоду при народженні дитини (Годо́вік — на Новий рік, Громо́вік — під час грози, Гуляйві́тер — у вітряну погоду, Квіта́н — у квітні, Сніжа́на — під час снігопаду); порядок народжених у сім'ї або кількість дітей (Перва́к, Оди́нець, Третьа́к).

За Галиною Лозко

- Випиши з тексту давні імена. Поясни їх значення.

2

Розкажи, як виникли деякі прізвища людей. Дізнайся про походження власного імені та прізвища.

Іван Го́нта́р
майструє
дахи.

Наза́р Гонча́р
ліпить горня́тко.

Сашко Бо́ндар
майструє
діжку.

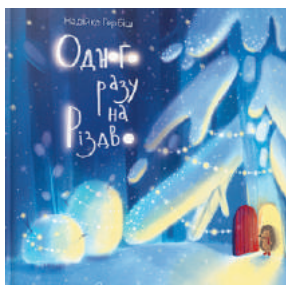
Любоми́р Кова́ль
кує підкову.

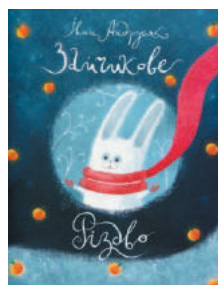
- Спиши речення. Підкресли в кожному реченні ім'я і прізвище.
- Утвори пари слів за зразком: гонтар — дах.

КНИГА — МІЙ ДРУГ

1 Розглянь обкладинки книжок. Про що в них ітиметься?

Надія Гербіш,
«Одного разу на Різдво»

Іван Андрусак,
«Зайчикове Різдво»

Оксана Луцевська,
«Вовчик-колядник»

- Склади два списки книжок за абеткою. У першому бери до уваги прізвище автора, у другому — назву книги.

2 Запиши імена видатних українців і українок за абеткою. Доповни список своїми прикладами. Знайди в Інтернеті та запиши назву одного з творів цих митців і мисткинь.

Письменники/
письменниці:
Художники/художниці:

Тарас Шевченко, Леся Українка,
Катерина Білокур, Іван Франко,
Марія Приймаченко

3 Факти і думки

КАТЕРИНА БІЛОКУР

Катерина Білокур — **видатна** українська художниця. Вона народилася в селі і з дитинства любила природу. Найбільше Катерина любила малювати квіти, рідну домівку чи звичайні предмети. У **буденних** речах вона бачила красу. Її найвідоміша картина «Богданівські яблука». Вона найулюбленіша в дітей.

- Спиши два перші речення. Запиши до них запитання.
- Створи список трьох картин художниці за абеткою.

Катерина Білокур,
«Богданівські яблука»

ВЕЛИКА БУКВА У КЛИЧКАХ ТВАРИН

Клички тварин пишуться з великої букви.

1 Поясни, як господарі добирали клички тваринам.

пес Пірат

кіт Вусик

кіт Нявчик

коза Жуйка

корова Лиска

кінь Сокіл

- Запиши інші клички, користуючись словами з довідки. Як пишуться назви тварин, а як — їхні клички?

Зразок. Пес Рекс, кіт Пушок.

Довідка. Пушок, Сніжок, Димок, Чорниш, Нявчик, Полкан, Рекс, Мілка, Хрюня, П'ятачок, Веселка, Стрілка, Риф, Інжир, Хвостик, Руда.

2 Спиши, замінюючи клички тварин на ті, які зможеш вигадати.

У киці Муркиці та котика Муркотика є синочок Муркоточок і доня Муркотоня.

З ними мишка Мурмишка і мишеня Муршеня.

Юля Смаль

3 Запиши назви й клички тварин за зразком.

Зразок. Лис Мудряк.

Назви тварин	Клички тварин
Лис, лисичка, лисеня.	Мудряк, Рудя, Хвостик.
Кіт, кицька, кошеня.	Патрік, Лиска, Нявчик.
Півник, курка, курча.	Голосисте Горлечко, Кока, Жовток.

4 Вірш. Тема і головна думка. Заголовок. Місце події. Настрій
ДЕ ПОДІЛИСЬ БУТЕРБРОДИ?

Ми катались на санчатах,

А **Джультбарс** **стояв на чатах —**

Вартував портфелі, сумки,
Ранці, ручки, папки, гумки,
Розмальовки для природи
І чотири бутерброди.

охороняв

А тепер питаю вас,
Що пропало за той час,
Поки спаніель **Джультбарс**
Гавкав і стояв на чатах,
Ми ж катались на санчатах?

Підказка 1. Дочекались ми пригоди,
Зникли наші

Підказка 2. Знову я питаю вас,
Може, то зробив ... ?

Григорій Фалькович

- Чи бували у твоєму житті такі випадки, які описано у вірші?
- Про які предмети на малюнку не згадується у вірші? Чому?
- Напиши історію про дітей і собаку своїми словами.
- Склади список відомих тобі кличок собак за абеткою.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ТВІР ЗА СЕРІЄЮ МАЛЮНКІВ

- Розглянь малюнки. Що було спочатку, а що потім?

- Склади розповідь за малюнками і схемою.

Спочатку

Потім

Далі

Нарешті

- Продовж історію про котика і змію.

ВЕЛИКА БУКВА У КЛИЧКАХ ТВАРИН

1

У дітей живуть домашні улюбленці. Прочитай їх опис. Визнач, де чий улюбленець. Запиши назву тварини та її кличку. Спиши один з описів на вибір.

Оленка

У Вишеньки міцний панцир з великими плямами та маленька голова з чорними очима.

Вадим

У Чіпа великий загнутий дзьоб і пістряве пір'я.

Кешка руденький і пухнастий. У нього гострі зубки і чорний, як ґудзик, носик.

Єва

- 2 Прочитай. Чи добре, коли вдома багато тварин? Спиши два речення на вибір. Підкресли клички тварин. Напиши, хто з домашніх улюбленців живе у твоєму домі чи в домі твоїх рідних.

У квартирі Лесика справжній зоопарк. В акваріумі плаває рибка Рюшка. У тераріумі спить черепаха Рима. У клітці кричить папуга Гоша. У кошику спить кицька Зоська. А Лесик грається з песиком Пандусом.

- 3 Редагуємо

На ґанок сиділо маленьке кошеня Полкан.

- 4 Дискусія

- Визнач свою думку за шкалою.

ні

Чи потрібно міняти
клички тваринам щороку?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

так

- 5 Вірш. Точка зору

ХТО НА ПОВІДКУ

Таксу, спритну і швидку,
я веду на повідку.
Рветься такса з повідка,
аж болить мені рука.
Ну, чому ж вона така
надто спритна і швидка?
Ну, а такса у цей час

ось що думала про нас:
— Тягну я на повідку
цю істоту нележку.
Ну, чому ж вона така
надто неповоротка?
Так воно у світі є —
кожен думає своє.

Григорій Фалькович

- Чи завжди господарі розуміють своїх тварин? Чому?

- 6 Напиши, про якого домашнього улюбленця ти мрієш. Чому? Склади список дій для догляду за ним.

ОПОВІДАННЯ. ГОЛОВНІ ГЕРОЇ

1

Передбачення за ключовими словами. Оцінюємо вчинки героїв

- Придумай і напиши коротку розповідь зі словами: *хом'ячок, сплячка, домашній улюбленець, шкільні друзі.*

ПРО ХОМ'ЯЧКА БОРИСА

У Віті, крім папуги Гоші та кицьок Жозефіни й Стрілки, жили ще кілька кумедних звіряток. Їжачок Колючка прийшов із квітника. **А м'якенького хом'ячка Бориса подарувала сестричка. Він був рудий і кудлатий, схожий на маленьку мишку з коротким хвостиком.**

Колючка полюбляв свіже молочко. Нап'ється досхочу і заховається в найвіддаленішому закутку квартири.

Якось до Віті завітали його шкільні товариші. Вони побавилися з кицями, послушали мудрі розповіді Гоші й помітили клітку з Борисом.

— А ти нам і не розповідав, що в тебе миша є...

— А це й не миша зовсім, а хом'ячок Борис, — заперечив Вітя.

— Ліпше ми з ним побавимось, — хлопці почали трясти «будиночок» звірятка. Але воно навіть вушком не повелоб.

Тоді хлопчакі заплескали в долоні та влаштували довкола танці з вигуками, тупотінням.

— Борисе, не спи! — кричали вони.

І тут раптом із папугою Гошею щось вчинилося: він вибрався зі своєї клітки і почав виробляти **карколомні** «фігури» над головами бешкетників. Аж поки ті не звернули на нього увагу.

— Ану зупиніться! — заверещав папуга. — Не бачите, спить Борис!

Хлопці від подиву порозкривали роти.

— А чому? — запитав хтось.

— А тому, що в кімнаті прохолодно, от він і впав у тимчасову сплячку.

— Як же його розбудити? — не вгавали школярики.

— Дуже просто: поставте клітку в тепле місце, і він незабаром прокинеться. І не кричіть на Бориса! Від вашого крику в хом'ячка може статися **серцевий** напад... А ще я вам розповім, як правильно доглядати за цією «безхвостою мишею». Варто пам'ятати, що хом'ячку шкідливо давати цукерки, шоколад, вони можуть застрягнути в його щічках. Годуйте його зернятами, як Вітя. Не треба класти в клітку вату... Він може її з'їсти, і це закінчиться для нього досить сумно.

...Коли товариші Віті пішли, Борис виліз зі свого притулку і помахав привітно лапкою Гоші:

— Дякую тобі, ти справжній друг.

За Віктором Васильчуком

- Розкажи, як потрібно доглядати за хом'ячком. Склади поради для тих, хто мріє про хом'ячка.
- Склади список тварин, які жили у Віті.
Зразок. Хом'ячок Борис.
- Спиши виділені речення. Поділи слова — назви ознак предметів для переносу.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. АНКЕТА

Анкета — бланк установленної форми для запису в ньому певних даних.

- Створи анкету для опитування твоїх друзів за зразком.

Анкета «Мій домашній улюбленець»

Запитання	Відповіді
1. Яка тварина живе в тебе або у твоїх рідних?	Собака
2. Яка в неї кличка?	Чапка
3. Що вона любить їсти?	М'ясо і сир
4. Де спить?	На килимку в моїй кімнаті

ВЕЛИКА БУКВА В НАЗВАХ КРАЇН, МІСТ, СІЛ, РІЧОК

Назви країн, міст, сіл, річок пишуться з великої букви.

- 1 Спиши. Підкресли слова — назви країни, міста, вулиці, річки.

Україна — моя Батьківщина.

Столиця України — місто Київ. Київ розташований на берегах річки Дніпро. Центральна вулиця Києва — Хрещатик.

Україна
Київ
Дніпро
Хрещатик

- 2 Вірш. Заголовок. Місце події

Вийшов зайчик на **перон**
І шукає свій вагон.
Київ, Суми, Конотоп,
Харків, Львів і Шаргород,
Луцьк, Тернопіль і Лубні,
Рівне, Сарни, Чигирин,
Миколаїв і Полтава,
Вінниця, Херсон... омана¹...
Де мій потяг у Зайцівку?
І побіг ловить автівку.

¹Омана — марні надії, сподівання.

- Чому зайчик не знайшов свій вагон?
- Випиши з вірша назви міст України.
Зразок. Місто Сарни, місто Миколаїв.
- Дізнайся і запиши назви двох сіл твоєї місцевості.
- Напиши назву свого населеного пункту. Дізнайся, чому він має таку назву. Склади речення з його назвою.

- 3 Яке місто ти мрієш відвідати? Чому?

ВЕЛИКА БУКВА В НАЗВАХ ВУЛИЦЬ

Назви вулиць пишуться з великої букви.

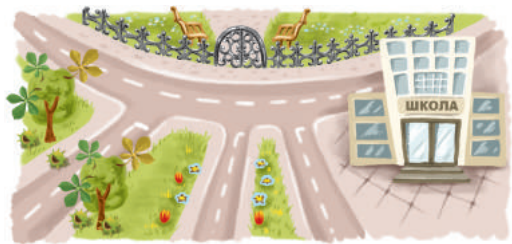
1 Добери назви вулиць за їх описом. Допиши свій приклад.

Зразок. Вулиця з каштанами —
Каштанова вулиця.

Вулиця, на якій є школа, —

Вулиця, біля якої парк, —

Вулиця з квітами —

Шкільна

Паркова

Квіткова

Садова

2 Напиши свою адресу за планом.

Твоя адреса — це особисті дані.
Не повідомляй її незнайомим
людям без дозволу батьків!

А моя мисочка
з кормом має
свою адресу?

Як називається країна,
у якій ти живеш?

Україна

Як називається область,
у якій ти живеш?

Харківська область

Як називається населений
пункт, у якому ти живеш?

місто Харків

Як називається вулиця,
на якій ти живеш?

вулиця Сумська,
будинок 21, квартира 6

- Уяви, що ти живеш у казковому місті. Придумай назву своєї вулиці. Опиши її.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. РЕКЛАМНА ЛИСТІВКА

1

Досліджую медіа. Рекламна листівка. Маршрут екскурсії

- Розглянь фрагмент рекламної листівки «Екскурсії Києвом».

- Знайди на карті маршрут екскурсії. Запиши назви вулиць чи доріг, якими він проходить.

Зразок. Вулиця Верхній Вал, вулиця Кожум'яцька.

Узвіз — вулиця, яка розташована на спуску зі схилу.

Алея — дорога, обсаджена з обох боків деревами, кущами.

- Поясни різницю між узвозом та алеєю.
- Прочитай опис маршруту. Порівняй карту й опис.

Опис маршруту екскурсії

1 Вулиця Верхній Вал

У давнину на цьому місці були будинки ремісників. Гончарі виготовляли вироби з глини, кожум'яки — зі шкіри, кушніри — з хутра.

2 Вулиця Кожум'яцька

На цій вулиці жили кожум'яки. За легендою, один із них — Кирило Кожум'яка — поборов змія і визволив князівну.

3 Пейзажна алея

У давнину тут були валі оборони Верхнього міста, тепер — дитячий сквер.

4 Володимирський узвіз

Тут розташований пам'ятник князю Володимирі Великому.

- Подумай, про що ще потрібно написати в рекламній листівці. Чому?
- Склади рекламну листівку з маршрутом екскурсії твоїм рідним містом чи селом.

ВЕЛИКА БУКВА В НАЗВАХ ВУЛИЦЬ

- 1 Запиши назви вулиць, де ти живеш і де розташована твоя школа. Чому їх так назвали?

.....

- 2 Прочитай текст. Розкажи, як називають вулиці в містах і селах.

У містах і селах є багато вулиць. Часто вулиці називають іменами видатних людей. Майже в кожному місті чи селі в Україні є вулиці відомих письменників. Це вулиця **Тараса Шевченка**, вулиця **Лесі Українки** чи вулиця **Івана Франка**.

Вулиці називають на честь героїв, які віддали своє життя за незалежність України. Це вулиця **Героїв Майдану**, вулиця **Героїв Небесної Сотні**. Є вулиці, які названо на честь героїв, загиблих в АТО. У Полтаві — вулиця **Дмитра Коряка**, у Кропивницькому — вулиця **Юрія Власенка**. Чи є така вулиця там, де живеш ти?

Тема і головна думка. Заголовок. Передбачення за заголовком. Головні герої

ТАТО ЛІКУЄ ЗІРКИ

• Про що йтиметься в оповіданні?

Легенько відхиливши штору, вона довго вдивлялася в темінь. Потім зітхнула і повернулася в ліжко. Дрібна сльозинка скотилася на подушку і розтанула.

— Тобі сумно? — здогадався Каштанчик Штанько́. Він знав, що таке сльози: люди іноді спинялися, щоб сісти на лавочку і поплакати. Про щось своє.

— Так... — зізналася Світланка. — Я чекала вітання від тата. Він на небі працює лікарем, лікує зірки. Вони теж хворіють, адже в космосі сильні протяги. Бабуся каже, що всі хвороби від протягів... Але я не погоджуюсь, бо мій тато помер не від протягів...

Голос дівчинки затремтів.

• Про кого ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

— Його забрала війна. Він просто лікував людей, а тепер — зірки. Розумієш?

— Так, — Каштанчик відчув щось нове у своєму серці.

Щемліве й холодне, як вітер.

— Щодня я чекаю зірок, — продовжила **Дзвіня**. — Коли якась зірочка мені підморгує, я знаю напевно, що це тато передає мені вітання. Тоді на серці стає тепло, і я чую легенький **дзвін**... А мама чує його рідко, бо дуже втомлюється. Тепер їй доводиться більше працювати...

Каштанчику пригадалося відчуття самотності, коли він лишився сам на гілці... І лиш зірочки допомогли йому протриматися до ранку...

— Хоч ми не бачимо зірок, але можемо почути їх, якщо прислухаємося.

— Так, твоя правда... — дівчинка підійшла до музичного програвача й збільшила гучність. — Чуєш? Це зірки співають.

— Їхній спів подібний до вітру, який лагідно зачепив найменший у світі **дзвіночок**.

— Найменший у світі дзвіночок... — замислилася Дзвіня. — **Дзвіночки — це радість. Вони нагадують мені про те, що сміх перемагає смерть.**

— А після ночі настає ранок, і з тиші народжується музика.

— Так, завтра у нас буде день збирання звуків.

Цієї миті спів зірок затих і почалася колискова, під яку засинають зорі. Каштанчик уявляв, як високо в небі, за хмарами, зірочки глибоко позіхають і заплющують оченята.

— На добраніч...

— Солодких снів...

Катерина Єгорушкіна

- Що ти відчуваєш? Чому? Що відчувають герої твору?
- Прочитай виділені речення. Що допомагає дівчинці згадувати про тата і не сумувати?
- Запиши споріднені слова до слів **дзвінок** і **зірка**.
- Спиши два останні рядки твору. Подумай, які ще слова говорять перед сном.
- Напиши, про що тобі можуть заспівати зірки.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

- Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

- Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

- Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

СЛОВА — НАЗВИ ОЗНАК

1

Вірш. Головний герой. Опис

КРІТ І СОНЦЕ

З нірки виліз старий кріт і розплющив очі:
— Сонце кольору якого? Подивитись хочу.
Синє, чорне чи зелене, мов травиця в лісі?
Чи блакитне і прозоре, як вода у річці?
І сказали ми кроту: «Що за дивина!

Сонце — стиглий помаранч , не якась трава.

Червоне, жовте, золоте, оранжеве, блискуче...

Тепле, ніжне, променисте, інколи пекуче...

— Не люблю я апельсинів, — тихо мовив кріт
І спустився в підземелля рити новий хід.

- Прочитай вірш без виділених слів. Що змінилося?
- Випиши слова, які називають ознаки сонця.
Зразок. Сонце (яке?) червоне.

Слова — назви ознак предметів відповідають

на питання **який?** зелений , **яка?** зелена ,
яке? зелене , **які?** зелені . Це прикметники.

2

Розглянь таблицю. Прочитай слова — назви ознак, які записали учні. Запиши слова — ознаки огірка, лимона, яблука.

					
	Бачу	Чую	Смакую	Нюхаю	Торкаюся
	колір, форма	звук	смак	запах	дотик
	оранжевий, круглий	—	солодкий	приємний	шорсткий

Довідка. Зелений, жовтий, червоний, круглий, овальний, тихий, гучний, солодкий, кислий, солоний,приємний, неприємний, гладкий, шорсткий.

- 3 Учителька попросила учнів відгадати фрукт за ознаками: **смачний** та **корисний**.

апельсин

лимон

абрикос

- Чому діти назвали різні фрукти? Запиши слова — назви ознак до кожного фрукта.

- 4 Вибери одну з тем і напиши кілька речень.

- Мої улюблені фрукти.
- Чому Сонце яскраве?

СЛОВА — НАЗВИ ОЗНАК

- 1 Добери і запиши за зразком слова — назви ознак до кожного малюнка.

Зразок. Пиріг (який?) солодкий, яблучний, смачний.

солодкий
солоний
кислий
гіркий

холодний
гарячий

смачний
запашний

яблучний
грушевий
сливовий
вишнёвий
абрикосовий

густий
рідкий

український

корисний

- Склади речення зі словами з протилежним значенням.
Зразок. Компот рідкий, а кисіль густий.
1. Морозиво ..., а чай 2. Сіль солоне, а цукор
3. Сік жовтий, а вода 4. Тістечко маленьке, а пиріг
- Запиши слова — назви ознак.
Зразок. Пиріг з вишнями — вишневий пиріг.
1. Сік із абрикосів — ... сік. 2. Компот із груш — ... компот.
3. Кисіль зі слив — ... кисіль. 4. Морозиво з полуниці — ... морозиво.
- Які сполучення слів правильні: *вишневі вареники, вишневий колір, вишневий сад*? Склади речення з одним із них.

2

Запиши овочі, з яких варять український борщ, дописуючи слова — назви ознак.

Зразок. Хрустка капуста.

Довідка. Червоний, коричнева, зелена, гіркий, кислий, смачний, запашний, солодкий, кам'яна, соковитий.

3

Правда чи неправда? У яких ситуаціях це можливо?

Солоне книжка, гірка цукерка, веселий пиріг, ввічливий сік.

4

Редагуємо

Кіт п'є теплий молоко. Бабуся пекти смачний пиріжки.

5

Створи меню для обіду та вечіри. Запиши страви за послідовністю їх подачі та за абеткою.

КАЗКА. ОПИС ЯВИЩ

1 Тема і головна думка. Опис явища

- Опиши дощ за допомогою слів — назв ознак. Який дощ тобі здався б дивним? Чому?

ДИВНИЙ ДОЩ

Одного разу пішов цукерковий дощ. З неба летіли різнобарвні цукерки: і зелені, і рожеві, і фіолетові, й блакитні. Спочатку люди думали, що то град. Аж ось із цікавості один хлопчина поклав у рот зелену градину, і виявилось, що то м'ятний льодяник. Інший покуштував рожеву, і виявилось, що то полунична карамелька.

— Цукерки! Цукерки!

Кинулись усі на вулицю і почали кишені наповнювати! Та дощ **лив як з відра**, де вже було зібрати всі цукерки. Вулиці вкрилися килимом запашних солодошів, що рипіли під ногами. Школярі, повертаючись зі школи, ще встигли набрати повні торби. А бабусі поклали цукерки в кошики.

От який щасливий день!

Вони там і досі чекають, що знову почнеться цукеркова злива. Але така хмара більше не пропливала.

За Джанні Родарі

- Випиши сполучення слів за зразком.
Зразок. Карамелька (яка?) полунична.
- Чи може цукерковий дощ піти насправді? Чому?

Зразок. Дощ із риби — риб'ячий дощ.

Дощ із жаб — ..., дощ із золотих монет — ... , дощ із павуків — ... дощ, дощ з апельсинів — ... дощ.

Довідка. Жаб'ячий, золотий, павучий, апельсиновий.

2 Опиши, що ти будеш робити під незвичайним дощем із зображених предметів.

ОДНИНА І МНОЖИНА

Слова — назви ознак уживаються в однині й у множині.

- 1 Добери до слів — назв предметів слова — назви ознак.

Який? Яка? Яке?

Ігор

щеня

Яна

веселий
здоровий
розумний
добрий

Які?

діти

- 2 Доповни таблицю. Придумай слово — назву предмета до кожного слова — назви ознаки.

Однина			Множина
Який?	Яка?	Яке?	Які?
веселий	весела	веселе	веселі
сумний			
			добрі

- 3 Правда чи неправда? Запиши одне правдиве висловлювання.

Я намалював
квадратний будинок
із трикутним дахом
і прямокутними
дверима.

Я намалював
червоний будинок
із синім дахом
і зеленими дверима.

Я намалював
дерев'яний будинок
із солом'яним дахом
і залізними дверима.

Я намалював
сільський будинок
із важким дахом
і зручними дверима.

- Уяви, що малюнків було багато. Добери до слів — назв предметів слова — назви ознак.

Зразок. Будинок (який?) червоний — будинки (які?) червоні.

1. Дах (який?) ... — дахи (які?)
2. Двері (які?)
3. Вікно (яке?) ... — вікна (які?)
4. Стіна (яка?) ... — стіни (які?)
5. Аркуш (який?) ... — аркуші (які?)

4 Допиши слова — назви предметів.

1. Дерев'яний, письмовий, коричневий
2. Синя, висока, вузька
3. Паперове, різнобарвне, веселе
4. Пластикові, довгі, тонкі

ваза

запрошення

трубочки

стіл

- Чому не варто користуватися пластиковими трубочками для соку? Якої шкоди завдають природі пластикові вироби?

5 Запиши сполучення слів за зразком.

Зразок. Лапа ведмедя — ведмежа лапа.
 Сукня із шовку — Хвіст зайця —
 Квітка з паперу — Вуха лисиці —
 Чашка зі скла —

- До яких слів — назв ознак можна поставити питання *чий? чий?*

шовкова

заячий

лисячий

паперова

скляна

СУТТЄВІ ОЗНАКИ

1

Вірш. Настрій. Ключові слова

НЕ ВГАДАЄТЕ НІКОЛИ

Гляньте, діти, на папір,
відгадайте, що за звір?

В нього **грива кошлата**, як вовна...

— Що ж гадати? Це лев, безумовно!

— Ні, не лев.

В нього **роги розкішні** на диво...

— Так, тоді це корова, можливо?

— Ні, не корова.

Вуса довгі, цупкі, наче дріт...

— Здогадались! Звичайно, це кіт!

— Ні, не кіт.

Ніжки ніжні, тонкі, мов лоза...

— Почекайте, а може, коза?

— Ні, не коза.

Весь **колючий**, неначе будяк...

— Ну, тоді це, звичайно, їжак!

— Ні, не їжак.

На копитах **підкови стальні**...

— То це кінь, очевидно? Чи ні?

— Ні, не кінь.

Хвіст пухнастий, аж любо дивиться.

— Ну тоді, безумовно, лисиця!

— Ні, не лисиця.

Не вгадаєте, мабуть, ніколи.

Це художники юні Микола,

Дмитрик, Вітя, Тарасик і Федір

Уп'ятьох малювали ведмедя.

Петро Ребро

Чому?

- Чому було складно зрозуміти, кого малюють діти?
- Чому весь час повторюються слова «Ні, не...»?
- Чому дітям не вдалося намалювати справжнього ведмедя?

- Випиши сполучення слів за зразком.
Зразок. Грива (яка?) кошлата.
- Утвори пари слів. Яку тварину ти описуєш?

Слова — назви ознак	Слова — назви предметів
Вайлуватий, клишоногий, густа, п'ятипалі, гострі, короткий.	Ведмідь, шерсть, лапи, кігті, хвіст.

2 Прочитай слова — назви ознак. Упізнай кожну тварину. Які з цих слів були ключовими для того, щоб її упізнати? Які зі слів в описі тварин не є словами — назвами ознак?

1. Сірий, маленький, колючий.
2. Сірий, великий, хижий, зубастий, виє.
3. Сірий, великий, африканський, з хоботом.

3 Редагуємо

Корова — велика тварина з рогами по кутах.

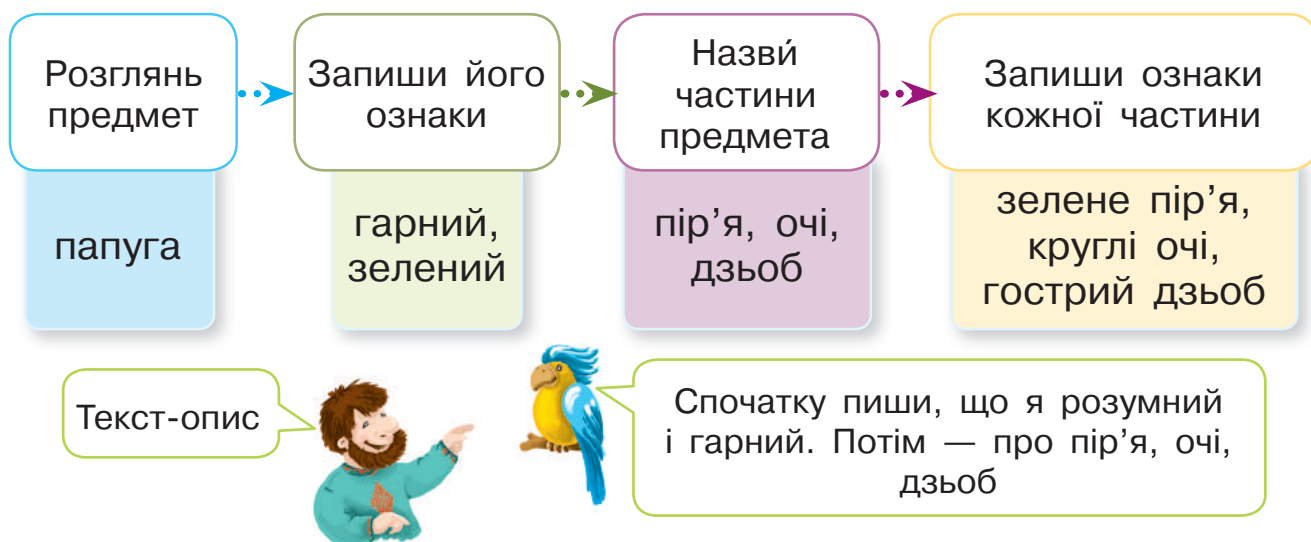
4 Склади загадку про тварину, використовуючи слова — назви ознак.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ОПИС ПРЕДМЕТА

Опис — це розповідь про ознаки певного предмета або явища. До тексту-опису ти можеш поставити питання **який? яка? яке? які?** Описуючи предмет або явище, спочатку напиши про його загальні властивості, а потім — про ознаки кожної його частини.

ЯК ОПИСАТИ ПРЕДМЕТ

1 Прочитай текст — опис хвилястого папуги.

ХВИЛЯСТИЙ ПАПУГА

Хвилястий папуга — найбільш поширений птах, якого тримають удома. Це красивий стрункий птах.

Природне забарвлення папуги зелене. Таке забарвлення допомагає маскуватися серед дерев.

Голівка спереду і шия — жовті. На щоках — фіолетові плями. Очі темно-синього кольору.

Потилиця і верхня частина спинки смугасті. Смуги схожі на хвильки.

У папуги невеликі крила, довгий хвіст, дзьоб вигнутий і міцний. Ним він може кришити зерна насіння і плодів рослин. Дзьобом легко переносити різні дрібні предмети. Він допомагає пересуватися по деревах. Також дзьоб — зброя для боротьби із суперником.

Ноги папуги світлого сіро-зеленого кольору з міцними кігтями.

- Опиши папугу за фото і запитаннями.

Який папуга?

Назві частини тіла папуги. Опиши їх.

Яка в нього голівка? Які очі? На що схожі? Який дзьоб?

Яка спинка? Який хвіст? Які ніжки?

УЖИВАННЯ СЛІВ — НАЗВ ОЗНАК У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ. ПОРІВНЯННЯ

1 Вірш. Опис природи. Настрій. Художні засоби

Вже сонечко в море сіда;
У **тихому** морі темніє;
Прозора, **глибока** вода,
Немов **оксаміт**¹, зеленіє.
На хвилях **зелених** тремтять
Червонії іскри блискучі
І **ясним** вогнем миготять,
Мов блискавка з темної тучі.
А де корабель наш пробіг,
Дорога там **довга** й **широка**
Біліє, як **мармур**, як сніг,
І ледве примітно для ока.
Рожевіє пінистий край;
То іскра заблисне, то згасне...
Ось промінь **останній!**.. Прощай,
Веселе сонечко **ясне!**

Леся Українка

¹ Оксаміт — тканина з густим ворсом.

- Що ти відчуваєш після читання вірша? Яке природне явище описує поетеса? Доведи свою думку.
- Поясни виділені слова. Чому поетеса їх уживає?
- Випиши сполучення слів за зразком.
Зразок. Вода (яка?) прозора.
Хвилі (які?) ..., іскри (які?) ..., вогонь (який?) ...
- Заміни виділені слова — назви ознак на протилежні за значенням. Що змінилося?
Зразок. Тихе море — бурхливе море.
- Склади три речення про захід сонця.
Зразок. Вода зеленіє, мов оксамит.

СЛОВА — НАЗВИ ОЗНАК. ХАРАКТЕРИСТИКА ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ

1

Оповідання. Тема і головна думка. Головний герой. Опис

МИШКОВІ КРОСІВКИ

У нас сьогодні крос. Звичайно, переможцем буду я. Бо знаю, хто і як бігає.

А тут іще Мишкó — він у нас за **фотографа** — сказав, що **фотографуватиме** переможця. Якщо вийде гарне **фото**, то навіть у газету надішле.

— То **фотографуй** мене! — сказав я йому. — Я стану переможцем!

— От коли станеш, тоді й **сфотографую**, — відповів він.

— Ну, гаразд, — кажу. — Тільки дивись, щоб гарний кадр зробив!

І тут я звернув увагу на його кросівки. Вони мені дуже сподобались. По-перше, зовсім новенькі, аж блищать. По-друге, страшенно симпатичні: самі білі, а на них різнокольорові смужечки.

- Чому Мишко прийшов на крос?

Чому герою оповідання сподобалися кросівки Мишка?

— Слухай, — кажу Мишкóві, — дай-но мені твої кросівки — крос пробігти!

— У тебе ж свої є! — здивувався Мишко.

— Мої, бач, які — старі і негарні. А ти ж мене **фотографуватимеш**...

Те, що Мишкóві кросівки замалі для мене, я відчув одразу, як тільки взув їх. А коли після старту почав бігти — миттєво натер пальці. Спочатку я терпів, а далі вже й зашкунтильгав.

Бачу — один за одним мене обігнало кілька хлопців... Що робити?

- Про що ти дізнався/дізналася?
Що буде далі?

Зупинився я, зняв Мишкóві кросівки — **наче на світ народився!** І щосили як дремену! Усіх перегнав! Так, босий, з Мишкóвими кросівками в руках, і прибіг до фінішу. Отоді Мишкó й клацнув **фотоапаратом**.

— Молодець! — каже. — Дотримав слова! Тільки-но зроблю фото, так і дам тобі!

Тут я згадав, що Мишкó збирається фото в газету послати, і кажу:

— Тільки в газету не надсилай! Що це за кадр: переможець, а босий. Не надрукують.

— Ще й як надрукують! — усміхнувся Мишкó. — Я до неї смішний підпис вигадую.

Анатолій Савчук

- Чому хлопчик став переможцем у кросі?
- Назви риси характеру головного героя. Знайди в тексті рядки, що підтверджують твою думку.

чесний

наполегливий

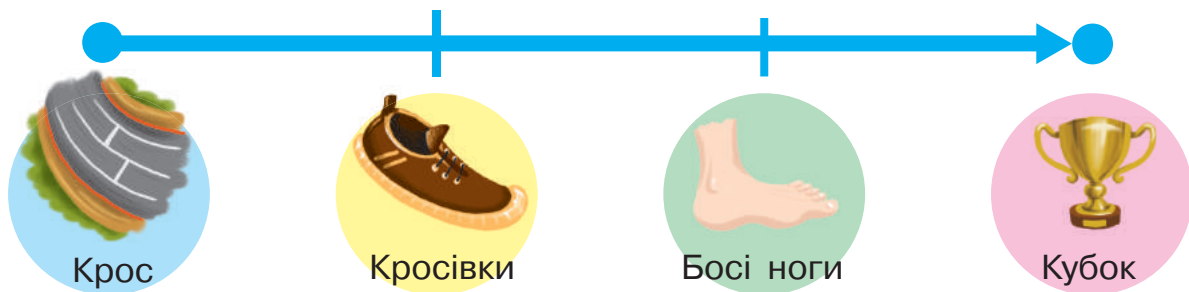
хоче досягти успіху

дружелюбний

лінивий

передбачає наслідки

- Перекажи оповідання, користуючись лінією часу.

- Спиши виділені слова. Визнач корінь у словах.

СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

- 1 Повтори дії, які виконують діти. Назви дії словами. Запиши слова — назви дій дітей. Дай дітям імена.

Зразок. Карина стрибає.

Слова — назви дій відповідають на питання:

Що робити?

Що робив?

Що робить?

Що буде робити?

Що зробити?

Що зробив?

Що роблять?

Що зробить?

- 2 Що відбувається? Дай дітям імена. Що роблять діти, коли побачили, як Тимко розбив тарілку? Розкажи історію.

Тимко

Довідка. Сумує, сміється, плаче, думає, кричить.

- Як би ти вчинив/вчинила? Чому? Опиши свої дії.

- 3 Утвори пари слів. Склади і запиши речення.

Слова — назви дій	Слова — назви предметів
Пишу, малюю, вимірюю, витираю, різую, клею, фарбую.	Ручкою, лінійкою, олівцем, клеєм, ножицями, пензликом.

Зразок. Я пишу ручкою.

4 Чи може так бути? Запиши свій варіант дій з предметами.

Вероніка писала паличкою. Юрко малював ниткою. Євген різав лінійкою.

- Підкресли слова — назви дій двома лініями.

писала

5 Редагуємо

Ігор катався на ковзанах з невивченим віршем.

ОПОВІДАННЯ. СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ І СТАНІВ ПРЕДМЕТІВ

1 Намалюй подарунок, який буде найкращим для тебе. Напиши, чому він найкращий.

- Чи є у світі те, чого ти боїшся? Як ти долаєш свій страх?
- Прочитай оповідання. Зупиняйся після читання виділених слів і пояснюй їх значення.

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК

Оля боялася квітів. У дівчинки не було на них **алергії**, аж ніяк. Вона сама не могла пояснити причини свого страху, це було **безглуздо**. Але щойно Оля уявляла собі, як вони гостро розтинають землю, **пнуться** вище й вище, щоб розпустити **строкаті** пелюстки і заманити джмелів на запах, у дівчинки аж **дух застигав**.

Вона **оминала** клумби перед парадним входом і потрапляла до школи через спортзал, пропускала всі свята Першого й Останнього дзвоників і вигадувала тисячі відмов, щоб не робити **ікебан** до осіннього ярмарку.

Про Оліні страхи знали всі. У класі спершу **глузували** з неї, а потім звикли.

Настала весна. Наближався день народження Олі, й за традицією класу учні готувалися зробити їй подарунок. Але що?

— Ляльку-супергероя? — запропонувала Юля.

— **Телескоп?**

— Машинку на **радіокеруванні?**..

— Я придумав! — здогадався Сашко.

— Ми зробимо їй найкращий подарунок!

Наступного дня Оля прийшла до класу, на диво, першою. Вона спустилася до чергового і попросила ключ. Коли ж повернулася відчиняти двері...

— Сюрприз!!! — весело загорланили однокласники і кинулися обіймати Олю. Але ж — ой леле! — у всіх у руках були квіти, весь клас було завітчано тюльпанами.

Оля зойкнула, рвучко **шарпнулася** назад — і далі нічого не пам'ятає.

Очуняла дівчинка вже у травмпункті. У голові в неї гуло, коліно щільно сковував **ортез**.

Перелякані батьки, пані вчителька Ксенія Василівна, **сплотнілі** однокласники — усі були тут.

— На щастя, перелому немає, — заспокоїв лікар. — Розтягнення **підколінних** зв'язок.

— Пробач мені, — тихо сказав Сашко. По щоках у нього текли сльози. — Я думав, ми допоможемо тобі позбутися страху...

Дмитро Кузьменко

Чому?

- Чому Сашко запропонував подарувати Олі квіти?
- Чому Сашко плакав?
- Чому Оля не позбулася страху?

ні

- Дискусія

Людина не повинна нічого боятися.

так

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

- Продовж діалог. Запиши кілька реплік діалогу в зошит.

Пробач.
Я вчинив негарно.

Дякую, що
вибачився.

- Випиши слова — назви дій.
Зразок. Квіти (що роблять?) пнуться.
- Назви слова, які описують стани людини. Склади з двома словами речення.
Боїться, радіє, бігає, цікавиться, співає, дивується, танцює.

СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

- 1** Що ти робиш у школі, удома, на вулиці? Запиши слова — назви дій у стовпчики.

Читаю, читання, пишу, письмо, малюю, малювання, стрибаю, граю, гра, співаю, танцюю, танок, спілкуюся, розмовляю, розмова, їм, їжа, п'ю, бігаю, їжджу, копаю, саджу.

У школі	Удома	На вулиці

2 Редагуємо

- Розглянь малюнки. Прочитай речення. Що не так? Запиши речення правильно.

Олень годує
Олю.

Дорога їде
по машині.

М'яч грає
Олем.

- Склади «неправильне» і правильне речення з парами слів.
Кіт — диван. Корова — трава. Дідусь — газета.

3

Запиши слова, протилежні за значенням.

Зразок. Йти — стояти.

Говорити — ... , радіти — ... , лінуватися — ... , сміятися —

Довідка. Мовчати, сумувати, плакати, працювати.

4

Вірш-небилиця. Головний герой

ПАН ПЕРЕВЕРТАС

Коли удома все гаразд,
Приходить пан Перевертас —
І тільки поруч він з'являється,
Одразу все перевертається:
Жене до нірки кішку мишка,
Мене читає зранку книжка,
Блукає братик по оселі,
Збирає іграшки на стелі.
Змія летить, а птах повзе,
Горішок білочку гризе,
Руками я карбую крок¹ —
Батькам пора у дитсадок!
А якось літньої доби
Пішли збирати ми гриби,
Та вибіг пан Перевертас
І вже гриби збирають нас!
Такий він, пан Перевертас!
Якби щодня бував у нас,
То став би рідним і близьким,
Шкода, батьки не дружать з ним.

Сергій Пантюк

¹ Карбувати крок — чітко, ритмічно йти, крокувати.

- Чому приходить пан Перевертас? Чому батьки не дружать із паном Перевертасом?
- Випиши з вірша слова парами: слово — назва предмета та слово — назва дії.

ОДИНА І МНОЖИНА

- 1 Що відбувається? Склади та запиши речення за малюнком. Підкресли слова — назви дій.

Зразок. Дарина несе простирадло в шафу.

- 2 Напиши, яку домашню роботу ти виконуєш самостійно (пиши «Я»), а яку роботу в родині ви виконуєте разом чи по черзі (пиши «Ми»).

Зразок. Я гуляю із собакою. Ми вибиваємо килим.

Довідка. Поливаю, поливаємо, підмітаю, підмітаємо, витираю, витираємо, прасую, прасуємо, перу, перемо, мию, миємо.

- 3 Розглянь предмети. Які дії з ними можна робити? Запиши.

Зразок. Писати в зошиті, малювати в зошиті.

ОПОВІДАННЯ. ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ

Хобі — це захоплення, улюблене заняття у вільний час.

1 Дискусія

ні

Чи кожна людина
повинна мати хобі?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

так

2 Оповідання. Тема і головна думка. Головні герої. Головне і другорядне в тексті

ПРО МОЄ ХОБІ

Сьогодні на уроці вчителька сказала: «Напишіть листа своєму другу. У ньому розкажіть про своє хобі».

— У мене немає хобі, тому я не буду писати листа, — одказала я.

— Ти маєш знайти собі хобі, — відповіла вчителька, — і виконати це завдання.

Я була змушена шукати хобі, тож вирішила подивитися, чим захоплюються мої друзі.

У Макса є хобі. Він щодня грає у **футбол**. Після уроків я прийшла на стадіон і вирішила теж пограти м'яча.

— Це не дівчача гра! — закричав Макс.

— Але ж є футбол для дівчат? — заперечила я.

— У нас немає такого, — запевнив мене Макс. — Дівчата танцюють у групі підтримки. **Чирлідінг** називається.

Танцювати мені зовсім не хотілося, ще й на стадіоні перед футбольним матчем і під час перерв між **таймами**.

«Це не моє хобі», — подумала я і пішла до своєї подруги Аліси. Вона займалася в гуртку **квілінгу**.

— Привіт, — здивовано сказала Аліса. — Будеш майструвати котика?

Я кивнула головою і сіла скручувати тонкі смужки паперу. Потім їх потрібно було приклеїти на папір, і так багато разів, щоб вийшла картинка. Мені це здалося страшенно

нудним. Тому після трьох смужок я попрощалася з усіма й вилетіла з кабінету якнайшвидше.

«Це не моє хобі, — подумала я. — Де ж знайти своє?»

- Розкажи, які ще заняття спробує дівчинка.

вишивати

збирати робота

готувати страви

Лист другові про хобі я таки написала. У мене виявилось найоригінальніше захоплення. Хочете дізнатися яке? Прочитайте уривок листа.

Мені сподобалося зустрічатися з друзями й займатися з ними їхніми улюбленими справами. Тепер я пишу про свій досвід на сторінці нашої шкільної газети й власного **блогу**. Це моє хобі. Бути письменницею.

Чому?

- Чому дівчинка відмовилася виконувати завдання вчительки?
- Чому їй було складно знайти хобі?
- Чому вона все ж таки виконала завдання?
- Розкажи про риси характеру головної героїні. Які з них є в тебе? Чому ти так думаєш?
- Утвори і запиши пари зі слів і сполучень слів. Обведи слова — назви дій.

Футбол, чирлідінг, квілінг, вишивання, готування, робото-техніка, блог.

Бити м'яч, танцювати для підтримки команди, створювати вироби з паперу, вишивати хрестиком, готувати страви, створювати робота, писати в блозі.

ОПОВІДАННЯ. ЗАГОЛОВОК

1

Тема і головна думка. Передбачення. Головний герой

Більшість людей ходять ногами. У мене ноги не ходять, тому мені потрібний **інвалідний візок**.

У мене чудовий візок. Мені ніколи не буває самотньо. Мій візок завжди зі мною: у школі, вдома та навіть у ванній кімнаті. Не знаю, що б я робив без нього.

Усі діти раді бачити мене та мої колеса в школі. Але вони ніколи не запрошують мене погратися. Можливо, вони бояться мого візка? Може, вони думають, що теж перестануть ходити, якщо наблизяться до мене? Або вони думають, що мені складно грати, і дбають про мене? Чи бояться, що я зіпсую їм гру? Але я хочу бути таким, як усі! Хочу гратися з іншими і бути щасливим!

- Про що ти дізнався/дізналася? Як пояснював хлопчик, що інші діти не приймають його в гру? Що буде далі?

Оскільки я не можу пересуватися на візку сходами, мені потрібно було навчитися користуватися **пандусом**. Мені було лячно і складно, іноді навіть хотілося плакати.

Але я продовжував учитися. День у день я намагався підніматися. І нарешті піднявся... Тепер я це можу.

Це нормально — побоюватися складних речей. І це нормально, що комусь потрібно докладати більше зусиль, ніж іншим. **Але якщо я буду наполегливо працювати, я навчуся.**

Одного разу я побачив, як сусідські діти грали в **баскетбóл**. Я подумав: «Якщо я навчуся вправно рухатися на візку, то діти це побачать і запросять мене грати з ними».

- Чого навчився хлопчик? Чи це було легко? Що буде далі?

Я почав **тренувáтися** щодня. Про правила я знав, бо дивився, як грали діти. А вести м'яч і кидáти його в кошик не вмів.

Я вчився бити м'яч спочатку однією рукою, а потім — іншою. Тато поставив для мене **спеціáльні кóнуси**, щоб я міг їх об'їжджати, коли веду м'яч. Це було нелегко. Я ніколи не забуду той день, коли вперше влучив м'ячем у кошик. Спершу я грав проти мами і тата і завжди програвав, але не засмучувався. Навпаки — мені було весело грати. А потім я почав грати в баскетбол з дітьми. Тепер у нас своя **баскетбóльна кома́нда**.

Не має значення, що я в інвалідному візку. Я знаю, що я можу багато з того, що можуть інші діти. Це для мене щастя. Тепер я точно знаю, що інші діти не бояться мене й мого візка, бо я такий самий, як і вони.

За Дженифер Мур-Молінос

- Що ти відчуваєш після читання оповідання? Чому?
- Як почував себе хлопчик у візку? Чому ти так думаєш?
- Що він робив, щоб бути таким, як усі? Чому це складно?

Завдання на вибір

1. Спиши другий абзац тексту.
2. Випиши з тексту десять слів — назв дій.

.....

2 Уяви, що ти граєш з дитиною в інвалідному візку. У яку гру ви б зіграли? Чому?

СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

1

Вірш. Тема і головна думка. Рима

ПРИЄМНА ЗУСТРІЧ

Йшли. Угледіли. Спинились.
Підійшли. Порозумілись.
Дещо спільне пригадали.
Головами похитали.
Пожурились, повсміхались.
І шляхétно¹ попрощались.
Гарних навчені манер² —
Доберман і Фокстер'єр.
Григорій Фалькович

¹ Шляхétно (тут) — виховано.

² Манéри — спосіб виконання дії; звичка діяти певним чином.

- Запиши, що вміють собаки. Підкресли слова — назви дій.

Гавкати, нявчати, гризти кістку, пити молоко,
бігати, залазити на дерево, охороняти, рятувати,
читати, махати хвостом, приносити капці, сміятися.

гавкати

2

Добери слова, близькі за значенням.

Пожурились — Угледіли — Спинились —
Довідка. Зупинилися, побачили, посумували.

3

Опиши свій ранок, користуючись тільки словами — назвами дій.

4

Діти розповідали, що вміють робити їхні домашні улюбленці.
Відгадай, хто в кого живе.

Залізти на
дерево, нявчати,
дряпати диван.

Дмитро

Гризти насіння,
ховати горішки за
щоки, вмиватися.

Олена

Плавати, бігати,
рятувати,
охороняти.

Максим

СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

1 Правда чи неправда? Запиши правильно.

1. Собака літає. 2. Жабка бігає. 3. Ластівка плаває.
4. Змія стрибає. 5. Дельфін повзає. 6. Собака плаває.

2 Навчись вимовляти скоромовку швидко.
Запиши за зразком.

Лис у лісі,
сич у стрісі,
а горобчик на горісі
виють, квилять, цвірінчать —
скормовку першу вчать.

Сергій Пантюк

Лиси (що роблять?)
Сичі (що роблять?)
Горобці (що роблять?)

3 Прочитай. Запиши речення так, щоб у кожному розповідалося про багатьох тварин.

На болоті **кўмкає** жаба. У лузі **сюр-
чить** цвіркун. У небі **курличе** журавель.
У гаю **кує** зозуля. У лісі **тьохкає** со-
ловейко. На подвір'ї **цвірінчить** горобець.
Зразок. На болоті кумкають жаби.

4 Вибери потрібне слово з дужок і доповни речення.

Кіт (співає, гавкає, нявчить). Бджола (дзижчить, гелго-
тить). Миша (кричить, пищить). Вовк (сюрчить, виє).

УЖИВАННЯ СЛІВ — НАЗВ ДІЙ

1 Що означає слово **їде** в кожному реченні? Запиши словами з довідки.

Їде вистава. **Їде** дощ. **Їде** весна. **Їде** потяг.
Довідка. Настає, крапає, відбувається, їде.

2

Прочитай речення. У яких реченнях виділеним словом названо предмет, а в яких — дію?

1. Я **шию** ляльку. Жирафа має довгу **шию**.
2. У Артема кирпатий **ніс**. Хлопчик **ніс** портфель.

3

Вірш. Автор

СОЛОВЕЙКО ЗАСТУДИВСЯ

Дощик, дощик, ти вже злива!
Плаче груша, плаче слива.
Ти **періщить**¹ заходився,
Соловейко застудився.
А тепер лежить під пледом,
П'є гарячий чай із медом.

Ліна Костенко

¹Періщити — сильно, безперервно йти (про дощ).

- Які слова — назви дій ужито в прямому, а які — у переносному значенні?
- Добери слова, близькі за значенням до слова **періщить**.
Дощить, іде, ллється, бігає, накрапає, кличе.

4

Діалог

На вулиці дощить, а Сергійко відмовляється брати парасольку. Що ти йому скажеш? Поясни чому.

Я не хочу брати парасольку.

Сергійку, ...

5

Прочитай. Спиши, добираючи найбільш влучне слово з дужок.

1. На вулиці (йде, накрапає, **періщить**) дрібний дощик.
2. Краплі дощу (шурхотять, б'ються, дзвенять).
3. Я (чую, відчуваю, слухаю, бачу) мелодію дощу.

6 Вірш. Настрій. Опис природи. Автор

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічає.

Тарас Шевченко

Я бачу ...

Я чую ...

Я нюхаю ...

Я смакую ...

Я торкаюся ...

- Що ти відчуваєш? Яку картину природи ти уявляєш?
- Розкажи про свою прогулянку на природі, користуючись схемою.
- Запиши слова — назви предметів і слова — назви дій.
Зразок. Весна (що зробила?) встала.

7 Які почуття передав художник на малюнках? Склади речення. Зразок. Сонечко сумує.

Довідка. Сумує, спить, бешкетує, мріє, радіє.

Чи можуть тварини, рослини та інші предмети відчувати емоції? Чому ми про них так говоримо?

УЖИВАННЯ СЛІВ — НАЗВ ДІЙ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ. ПОРІВНЯННЯ

1 Вірш. Автор. Художні засоби. Опис природи

- Порівняй вірш Тараса Шевченка з віршем Лесі Українки «Вже сонечко в море сіда...» (див. с. 47). Чим вони схожі? Чим відрізняються? Які слова використовує поет для опису сходу сонця?

...**Світає**,
 Край неба **палає**;
 Соловейко в темнім гаї
 Сонце **зустрічає**.
 Тихесенько вітер **віє**,
 Степи, лани **мріють**,
 Меж ярами над ставами
 Верби **зеленіють**.
 Сади рясні **похилились**,
 Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
 І все-то те, вся країна,
 Повіта красою,
Зеленіє, вмивається,
 Дрібною росою,
 Споконвіку **вмивається**,
 Сонце **зострічає**...
 І нема тому почину,
 І краю немає!..

Тарас Шевченко

- Порівняй малюнок і вірш. Розкажи, як описує природу поет, а як художник.
- Назви слова — назви дій, які вжито в переносному значенні. Запиши їх.
- Випиши слова за зразком.
Зразок. Соловейко (що робить?) зустрічає.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

- 3 • Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.
- 2 • Запиши два вміння, яких ти набув/набула.
- 1 • Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

СЛОВА-ПОМІЧНИКИ

- 1 Учні ставили питання до кожного слова в реченні. Чи правильно виконав завдання Назар?

Олег з Вікою грали в піратів.
 (Хто?) (...?) (ким?) (що робили?) (...?) (кого?)

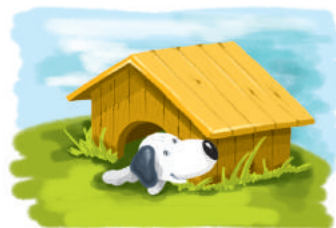
До деяких слів у реченні ти не можеш поставити питання. Це службові слова. Вони слугують для зв'язку слів у реченні.

- 2 Визнач, яке слово пропущено.
 Для чого воно вживається в реченні?

Собака

живе

будці

Слова **в, на, до, під, між, біля, перед, через** — прийменники. Прийменники — службові слова.

- 3 Розкажи і запиши, де кошеня. Обведи прийменники.

в (у)

на

під

між

біля

перед

над

за

Зразок. Кошеня в клубку, кошеня біля клубка.

4

«Зв'яжи» кожну пару слів за допомогою слів **на, в, через**.

машина дорога	ложка чашка	книга полиця	міст річка	бджілка квітка
------------------	----------------	-----------------	---------------	-------------------

Зразок. Білка на дереві.

5

Вірш. Заголовок. Порівнюємо вірш і малюнок

ХТО ДЕ ЖИВЕ?

Білка селиться в дуплі,
 Їжачисько — у кублі¹,
 Вепр — у хащах верболозів,
 А ведмідь — в глухій барлозі,
 Мудрий лис живе у норах,
 Тигр — у джунглях,
 барс — у горах,
 Олень — в тундрі і в лісах,
 А верблюд — в пустелі,
 А орел — могутній птах —
 У гнізді на скелі...

Олесь Орач

¹Кубло — заглиблення в землі, часто під коренями дерев; гніздо, зроблене з гілок, листя.

- Чому у тварин різні домівки?
- Склади й запиши речення за змістом вірша. Обведи прийменник.

Зразок. Їжачок живе **в** кублі. Верблюд живе **в** пустелі.

6

Запиши речення, використовуючи прийменник **до** та змінюючи закінчення слів у дужках.

1. Денис іде ... (школа).
2. Ярина підійшла ... (дошка).
3. Собака підбіг ... (миска).
4. Човен підплив ... (берег).

ДО

7 Що для кого призначено? Запиши сполучення слів за зразком.

Кістка, молоко, насіння,
шишка, горіх, книга,
зошит, комп'ютер, борщ.

для

Собака, кіт, тато,
мама, Лариса, Олег,
білка, хом'як, мишка.

Зразок. Кістка для собаки.

8 Напиши список своїх речей
і вкажи, для чого вони тобі
потрібні.

1. Книга для читання.
2. Зошит для письма.

СЛУЖБОВІ СЛОВА, ЧИ СЛОВА-ПОМІЧНИКИ

1 Розкажи про мандрівку дітей, користуючись картою. Запиши
кілька речень з прийменниками. Обведи їх.

Зразок. Діти перейшли через місток. Потім пролізли крізь тунель.

Довідка. Відпочили під, обійшли навколо, побачили над, вимерли на, милувалися ... посеред поля.

2

Історія. Комікс. Тема і головна думка. Головний герой

У понеділок...

У вівторок...

У середу...

У четвер...

У п'ятницю...

У суботу...

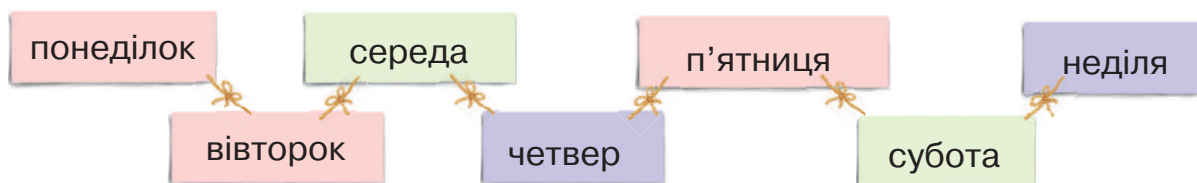
А в неділю...

За Жілем Тібо

¹Ентомологія — наука про комах.

- Що буде далі? Продовж розповідь.
- Запиши, які справи ти робиш кожного дня тижня.

Зразок. У понеділок я граю у футбол.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ЗАПРОШЕННЯ

- Уяви, що ви з друзями влаштовуєте виставку ваших улюблених книжок. Запроси когось із рідних на цю виставку.

Повідом, що це запрошення	...	Запрошення
Звернись	...	Оленко й Андрійку! Тетяно Іванівно! Денисе Максимовичу! Любі друзі!
Запроси на подію	...	Запрошую на свято/концерт/змагання/день народження
Укажи час і місце події	...	Свято відбудеться о 10:00 в актовій залі школи
Підпиши	...	Аліна і Дмитро

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

- 3 • Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.
- 2 • Запиши два вміння, яких ти набув/набула.
- 1 • Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

РОЗДІЛ 6. РЕЧЕННЯ

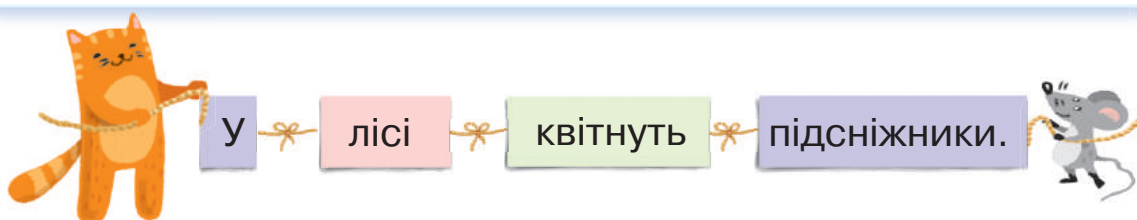
ПОНЯТТЯ ПРО РЕЧЕННЯ

1 Прочитай. Хто записав речення?

 Марина	 Микита	 Максим
У лісі квітнуть.	У ліс квітнути підсніжниками.	У лісі квітнуть підсніжники.

Речення виражає закінчену думку. Слова в реченні зв'язуються між собою за допомогою закінчень і слів-помічників. У кінці речення ставлять знаки

2 Доповни речення так, щоб воно виражало закінчену думку.
У парку посадили З вірію прилетіли

3 Запиши речення так, щоб усі слова в них були пов'язані між собою.

Проліска росте в ліс. Це ніжний і тендітний квітка. Вона синього колір. Проліска — рідкісний рослина. Я розповідати про проліску друзі.

4 Спиши речення, установлюючи їх межі. Став розділові знаки . ! ?

Настала весна в лісі розцвіли перші квіти це підсніжники і проліски ці квіти рідкісні не зривай першоцвіти

5 Склади речення зі слів.

квітне

Навесні

медунка.

пахуча

ВИДИ РЕЧЕНЬ

1 Порівняй речення. Чим вони схожі й чим відрізняються?

Зайчик їсть капусту. | Що їсть зайчик? | Зайчику, їж капусту.

Ти вимовляєш або пишеш речення з різною метою. Ти можеш про щось розповідати, запитувати чи спонукати когось до дії.

2 Прочитай речення. Визнач вид речення за метою висловлювання.

Скажи номер телефону.

Візьми парасольку!

Ти йдеш до школи?

Напиши список продуктів.

У Данила сьогодні день народження.

3 Напиши смс-повідомлення мамі, татові, учительці, друзям.

Розкажи про щось

Я прийшов до...

Запитай про щось

Хто? Що? Куди? Де?

Спонукай до чогось

Прийди... Напиши...

РОЗПОВІДНІ РЕЧЕННЯ

Речення, у якому про щось розповідається або повідомляється, називається **розповідним**. У кінці розповідного речення ставиться крапка або знак оклику.

1 Визнач, яке речення в кожному рядку є розповідним. Поясни чому. Спиши розповідні речення.

Діти пішли до зоопарку.	Куди пішли діти?	Діти, йдіть до зоопарку!
У зоопарку було свято.	Що було в зоопарку?	Приходь на свято!
Мавпа їла банан.	Хто їв банан?	Їж банан!

2 Перетвори питальне речення на розповідне, давши відповідь на запитання.

Запитання	Відповідь
Хто живе в зоопарку?	У зоопарку живе слон.
Що їсть слон?	
Чим слон бере яблуко?	
Чи любить слон купатися?	

3 Склади речення зі слів.

- їхали, Ми, синьою, в зоопарк, машиною.
 - солодкою, годували, Ми, морквою, кроликів.
- Заміни слова — ознаки предметів на інші слова.

4 Наприкінці якого розповідного речення потрібно поставити знак оклику? Від чого це залежить?

1. Сьогодні мій день народження (. !)
2. Настала весна (. !)
3. В акваріумі плаває золота рибка (. !)
4. У тераріумі живе ящірка (. !)

5 При надсиланні повідомлень в Інтернеті замість знаку оклику використовують смайлики.

Який смайлик ти поставиш наприкінці цих повідомлень?

1. Ми перемогли в змаганнях
2. Дощить
3. Мені купили нову книгу
4. Ти читаєш книгу

РОЗПОВІДНІ РЕЧЕННЯ

1 Тема і головна думка. Герої. Місце і час подій. Проблема

- Чи задають тобі домашні завдання? Чи завжди ти їх виконуєш? Що було б, якби ти не виконав/виконала домашнє завдання?

ЗАГАДКОВА ІСТОРІЯ

ЗАЧИН

Щоранку з Максимом **траплялася** загадкова історія — у нього зникали домашні завдання. Він чесно **присягався**, що вчора виконував їх. Але за ніч вони **безслідно** зникали.

ГОЛОВНА ЧАСТИНА

— Мабуть, у тебе завівся домозав, — зробила висновок пані Ксенія після чергового Максимового пояснення.

— Домозав? — перепитав Максим.

— Це такий зубастий монстрик.

Максим трохи зблід.

— Він **харчується** домашніми завданнями. Хоч загалом не надто злий, — пояснила

вчителька. — Тільки ти **не переймайся**, я знаю, як його спіймати.

Наступного ранку в школі сталася загадкова історія — зник учитель фізкультури. А пані Ксенія вперше в житті запізнилася на уроки. Ще й прийшла до школи якоюсь дивною: **розкуйовдженою**, у зсунутих окулярах, ще й... з величезною **картатою** сумкою **на коліщатках**.

— Ви кудись від'їжджаєте? — поцікавилася Оленка.

Учителька лише загадково всміхнулася. Аж раптом у сумці **зашаруділо**. Проте пані Ксенія не звернула на це жодної уваги й розпочала перевірку домашніх робіт. Коли черга дійшла до Максима, у нього знову не було завдання.

— Не біда! — зраділа вчителька. — Я ж обіцяла упіймати твого домозава. І дотримала слова! — У сумці зашаруділо **жвавіше**. — Зараз ми його випустимо, і він поверне всі твої домашні завдання. До останньої задачки! — І вона почала розстібати сумку. Звідти долинуло радісне **гарчання**.

— Не треба! — перелякано **зойкнув** Максим.

КІНЦІВКА

Відтоді його домашні завдання більше ніколи не зникали. А на наступному уроці знайшовся й учитель фізкультури.

Дмитро Кузьменко

Чому?

- Чому в Максима не було домашніх завдань?
- Чому перестали зникати домашні завдання?
- Чому домозава ніхто не побачив?

- Випиши з тексту три розповідні речення.
- Яким ти уявляєш домозава? Опиши його.
- Запиши речення, які відповідають змісту тексту.
 1. Максим не виконував домашні завдання.
 2. Домозав їв домашні завдання.
 3. Учителька вирішила спіймати домозава.
 4. Максим злякався домозава.
- Спиши перше речення тексту. Підкресли слова — назви дій.

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

Речення, у якому про когось або про щось запитується, називається **питальним**. У кінці питального речення ставиться знак питання.

- 1** Прочитай речення по-різному. Звертай увагу на знак у кінці речення. Які з цих речень питальні?

Білий ведмідь їсть рибу.	Білий ведмідь їсть рибу?	Білий ведмідь їсть рибу!
Білий ведмідь добре плаває.	Білий ведмідь добре плаває?	Білий ведмідь добре плаває!

- 2** Прочитай питальні речення, наголошуючи на виділеному слові. Знайди потрібну відповідь.

Запитання	Відповідь
У зоопарку живе білий ведмідь?	Так, ведмідь.
У зоопарку живе білий ведмідь?	Так, білий.
У зоопарку живе білий ведмідь?	Так, у зоопарку.
У зоопарку живе білий ведмідь ?	Так, живе.

- 3** Прочитайте речення в парах, наголошуючи всі слова по черзі. Давайте відповіді по черзі.

Я їду на екскурсію до Києва?

- 4** Прочитай речення. Запиши запитання до речення. Дай відповіді на записані запитання.

Білий ведмідь полює на тюленів.
Зразок. Хто полює на тюленів?

Чому? ➔ Де? ➔ Що робить? ➔ На кого? ➔ Хто? ➔ Який?

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

1 Факти і думки

Білий ведмідь — найбільший з ведмедів. Він живе на Півночі. Там, де завжди холодно, де земля вкрита снігом, а поверхня океану — кригою.

У білого ведмеда тепла шерсть і товстий шар жиру. Це його захист від холоду. Білий ведмідь — хижак. Найбільший хижак на суходолі. Білий колір шерсті допомагає ведмедю маскуватися під час полювання на тюленів. Ляже ведмідь на крижину і не видно його. Тільки чорний ніс з-під снігу проглядає.

Ведмідь полює на здобич по-різному: і на суходолі, і у воді, бо гарно плаває.

Усі діти люблять білий колір, тому вважають білого ведмеда найкрасивішим.

- Опиши білого ведмеда. Які слова ти використовуєш?
- Прочитай запитання і відповіді. Чи правильні відповіді?

Запитання	Відповіді
1. Про кого текст? 2. Де живе білий ведмідь? 3. На кого полює білий ведмідь? 4. Чому в білого ведмеда шерсть білого кольору?	Про ведмеда. На Півночі. На зайців. Для краси.

- Виконай завдання на вибір.

Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3
Запиши:		
три запитання до перших трьох речень тексту	три запитання до тексту	два запитання до виділеного речення. Починай запитання словами: хто? де?

2 Що було б, якби білий ведмідь жив у лісі?

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ. ДІАЛОГ

1

Чи були у твоєму житті ситуації, коли тобі не відповідали на запитання? Розкажи про ці ситуації.

ВІДПОВІДЬ

Якось маленьке Курча запитало у великого Півня:

— Чому це в чаплі довгий дзьоб, а в мене зовсім маленький?

— Відчепися!

— Чому в зайця он які довгі вуха, а в мене навіть малюсіньких немає?

— Не чіпляйся!

— Чому в кішки м'яка гарна шубка, а в мене якийсь гидкий жовтий пух?

— Відійди, кажу!

— Чому навіть маленьке цуценя вміє крутити хвостиком, а в мене ніякого хвостика немає?

— Та відчепися ти! — гримнув Півень.

— Чому в цапка є різки, а в мене навіть поганеньких різжок немає?

— Годі вже! Йди геть!

— Відчепися, геть, припини! Чому всім маленьким дорослі відповідають на запитання, а ти — ні? — пропищало Курча.

— Тому що ти не запитуєш, а просто всім заздриш! — сердито відповів Півень. І це була чиста правда.

Федр¹

¹Федр — давньоримський байкар.

- Чому Курча не отримало відповіді на запитання?
- Чому Півник вирішив, що Курча всім заздрить?
- Уяви, що в Курчатка з'явилися всі частини тіла, про які воно запитує. Як би змінилося його життя? Чому?
- Запиши три запитання, які б ще могло задати Курча.

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ. ВІРШ. ВИРА́ЗНІСТЬ

1

Яким ти уявляєш дивного звіра? Опиши його.

ДИВНИЙ ЗВІР

У хаті в нас з недавніх пір
завівся дуже дивний звір.
Живе собі і геть не йде.
Зовуть його — Не-Знаю-Де.
Учора, тільки я заснув,
мої штанці він проковтнув!
Та що там ті одні штанці!
А кольорові олівці?
А мій новесенький блокнот?
А синій зошит мій для нот?
Хустинок — п'ять, шкарпеток — шість!
Він і мене вже скоро з'їсть!
Цукерки я йому носив!
— Облиш мене! — його просив.
Усе дарма! Усе дарма!
Прокинусь — знов чогось нема!
— Ні, з мене досить! — я сказав
і за речами **стежить** став.
В шухляду клав я олівці
і вішав на стілець штанці.
Безладдя звів я нанівéць —
і звірові настав кінець.

Хто живе
в героя
вірша?

Як звуть
дивного
звіра?

Що він
проковтнув?

Що почав
робити герой
вірша?

Чому звірові
настав
кінець?

Галина Малик

- Про якого дивного звіра йдеться у вірші?
- Чому у вірші багато знаків питання й оклику?
- Склади і запиши список речей, які проковтнув дивний звір.
- Спиши чотири останні рядки вірша. Як ти їх розумієш?
- Сформулюй запитання до вірша, починаючи з поданих слів.

Хто?

Що?

Де?

Коли?

Чому?

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

Речення, у якому висловлюють спонукання до дії, називається **спонукальним**. У кінці спонукального речення ставиться крапка або знак оклику.

ПРОХАННЯ

Дай, будь ласка,
олівець.

ПОРАДА

Читай кожного
дня.

НАКАЗ

Кроком
руш!

ЗАКЛИК

Бережіть
природу!

- 1 Визнач, яке речення є спонукальним. Поясни чому. Спиши спонукальні речення.

Сергійко читає книгу.	Що читає Сергійко?	Сергійку, читай книгу.
Аліса дала брату олівець.	Кому Аліса дала олівець?	Алісо, дай олівець!

- 2 Випиши спонукальні речення. Підкресли слова — назви дій.

Іванна поливала квіти. Полий квіти. Тато забивав цвяхи в ящик. Забий цвях у ящик. Мама пекла пиріг. Спечи пиріг. Знайди бабусині окуляри. З'їж м'ясо. Собака їв м'ясо.

- 3 Прочитай розповідні речення. Перетвори їх на спонукальні.

Тарас зробив паперову квітку.	Тарасе, зроби паперову квітку.
Борис намалював літак.	
Оленка зліпила ведмедика.	

- 4 Допиши потрібні, на твою думку, слова в репліках діалогу.
— Даринко, склади, будь ласка, свої речі.

- Ні, не можу.
- Даринко, підмети, будь ласка,
- Ні, не можу.
- Даринко, скуштуй, будь ласка,
- Добре, дякую.

5

Усна народна творчість. Пісні-заклички

- Порівняй пісні-заклички. Чому в піснях висловлюється прохання йти дощику і не йти? Спиши спонукальні речення.

Іди, іди, дощику.
Зварю тобі борщику
у новому горщику.
Та поставлю на вербі,
щоб не з'їли комарі.
Буде вам, буде й нам,
буде всім кошарам.

Не йди, не йди, дощику.
Зварю тобі борщику
у новому горщику,
вилізу на дуба,
спіймаю голуба.

- Добре чи погано, коли йде дощ? Вислов різні точки зору.

СПОНУКАЛЬНІ ОКЛИЧНІ РЕЧЕННЯ

Ти можеш вимовляти спонукальне речення із захопленням, радістю, злістю, хвилюванням тощо.
У кінці таких речень на письмі став знак оклику.

1

Прочитай речення з окличною інтонацією. Наведи свої приклади таких речень.

ЗАПРОШЕННЯ

Приходь
на свято!

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Обережно переходь
вулицю!

ЗАБОРОНА

Не торкайся
розетки!

- 2 Прочитай речення з різною інтонацією. Запиши речення, ставлячи наприкінці крапку або знак оклику.

Прийми дарунок (. !) Любись Україну (. !)
Відвідай виставку (. !) Бережись природу (. !)

.....

- 3 Запиши спонукальні речення. Підкресли слова — назви дій двома лініями.

Червоний колір часто попереджає про небезпеку. Червоне світло світлофора сигналізує: «Не переходь вулицю зараз! Це небезпечно». Червоного жучка сонечко видно здаля. Він наче говорить: «Не їжте мене! Я отруйний!» У Червону книгу записують рідкісних тварин і рослини. Наче просять: «Не знищуйте природу! Бережись докіль!»

.....

- 4 Текст. Заголовок. Спілкування в Інтернеті

Спілкування в Інтернеті може бути небезпечним. Виконуй правила безпеки в Інтернеті. Спілкуйся зі знайомими людьми. Не повідомляй своє ім'я і адресу незнайомцям. Звертайся за порадою до дорослих.

- Чим відрізняється спілкування з друзями в класі від спілкування в Інтернеті? Порівняй за допомогою діаграми Венна.
- Випиши спонукальні речення. Підкресли в них дієслова.
- Напиши кілька правил безпечної поведінки в Інтернеті.

ГОЛОВНІ СЛОВА В РЕЧЕННІ

- 1 Прочитай речення без виділених слів. Що ти зрозумів/зрозуміла? Прочитай тільки виділені слова. Чи зрозуміло, про що йдеться в реченні? Які слова в реченні є головними? Чому?

В акваріумі плавала золота рибка.

У кожному реченні є головні слова. Вони називають, про кого або про що йдеться та що робить той, про кого йде мова.

ГОЛОВНІ СЛОВА

Хто? Що?

Що робить? Що зробить?

2 Порівнюємо текст і малюнок

На подвір'ї ріс старий дуб.
Уранці дятел сів на дерево.
Песик побачив дятла.
Виліз песик з будки.
Загарчав Рекс на дятла.
А дятел дзьобом
по корі стукотить.
Пташка шукає комах
для пташенят.

- Спиши два речення. Підкресли головні слова.
- Випиши слова парами.
Зразок. (Хто?) дятел — (що зробив?) сів.

3 Спиши речення. Визнач головні слова в кожному реченні.

У небі яскраво сяє сонечко.
Бабуся надсилає смс-повідомлення.
Увечері тато прийшов з роботи.
Брат Софійки відвідує спортивну секцію.

- Запиши речення так, щоб залишилися тільки головні слова.
- Допиши до одного з речень ще кілька, щоб утворився текст.

4 Завдання на вибір

1. Доповни речення головними словами.

У лісі ріс мухомор.	Діти їли пиріг з яблуками.
У морі У полі	... салат з огірками.

2. Заміни одне з головних слів іншим словом. Допиши кінцівку тексту.

Дмитрик прийшов до школи вчасно. Хлопчик привітався з Орисею. Дівчинка попросила у Дмитрика гумку.

ПОШИРЕННЯ РЕЧЕНЬ

1 Прочитай речення. Досліди, як вони доповнюються іншими словами, тобто поширюються.

Поліна співає.	Андрій танцює.
Поліна співає пісню.	Андрій танцює гопак.
Поліна співає веселу пісню.	Андрій танцює український гопак.
На концерті Поліна співає веселу пісню.	На сцені Андрій танцює український гопак.

- Як далі можна продовжити поширювати речення?

2 Пошир речення словами так, як у завданні 1.

Максим читає.	Мар'яна малює.
---------------	----------------

3 Завдання на вибір

Пошир речення словами. Допиши кінцівку історії.

1. Дівчата грали. Софійка побачила. Дитина плакала. Дівчатка знайшли.

2. Хлопці грали. М'яч вилетів. Назар побіг. Машина зупинилася.

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

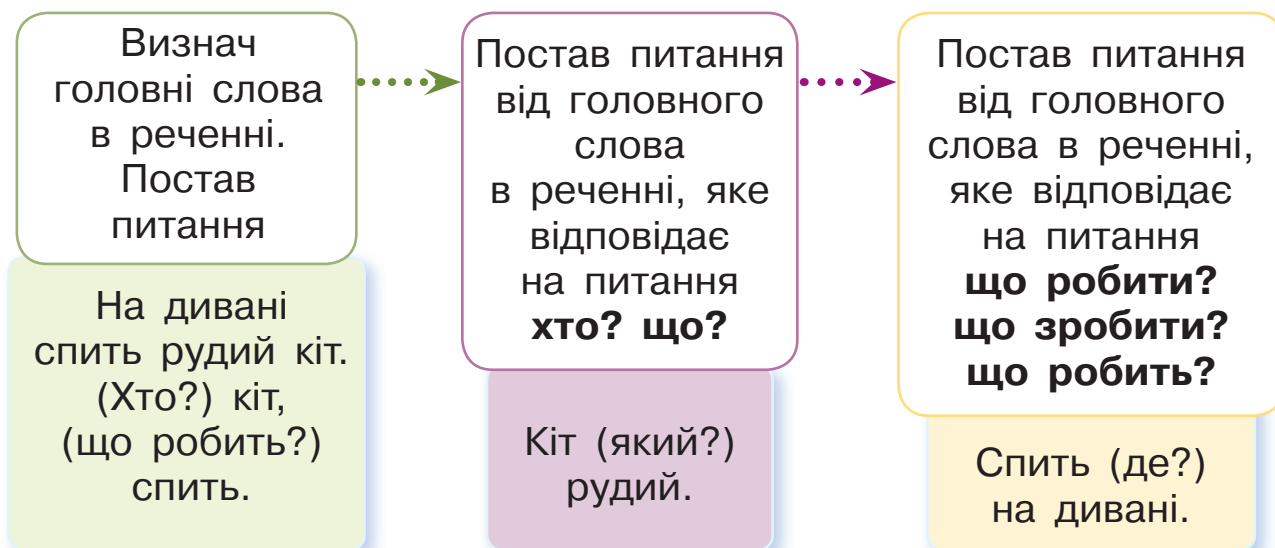
Слова в реченні пов'язані між собою. Ти можеш поставити питання від одного слова до іншого.

1 Визнач головні слова в реченні.

Удома Роман читає цікаві казки.

- Допиши потрібні слова.
 1. (Хто?) Роман (що робить?) читає.
 2. Читає (що?)
 3. Читає (де?)
 4. Казки (які?)

ЯК УСТАНОВИТИ ЗВ'ЯЗОК МІЖ СЛОВАМИ В РЕЧЕННІ

2 Установи зв'язок між словами в реченні.

Жовте курча знайшло черв'яка.	Навесні солов'ї в'ють гнізда.
(Хто?) ... (що зробило?)	(Хто?) ... (що роблять?)
Курча (яке?)	В'ють (що?)
Знайшло (кого?)	В'ють (коли?)

3 Факти і думки

ВЕРТЕП

Український народний ляльковий театр називають вертепом.

Театр вертеп був схожий на будинок. У ньому було два поверхи. На верхньому поверсі розігравали різдвяні історії з життя святих. На нижньому — історії з життя людей. Історії розігрував лялькар за допомогою ляльок.

Вистави вертепу показували на вулицях. Вертеп був улюбленою розвагою дітей.

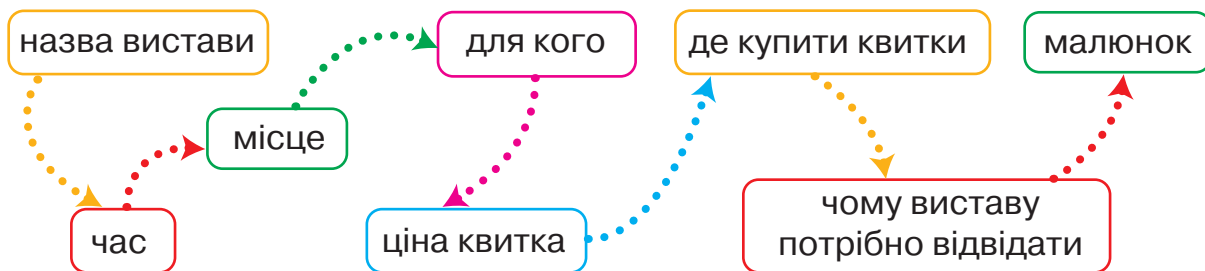
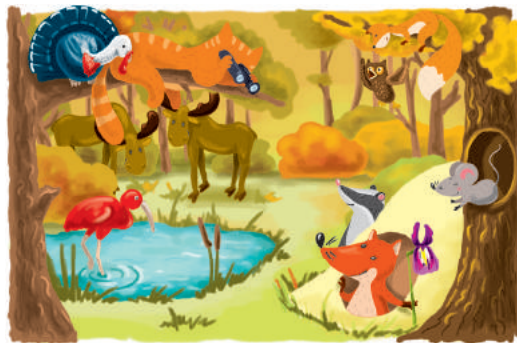

- Установи зв'язок між словами в реченні на вибір.
 1. У неділю учні йдуть у театр.
 2. Олесь розповів Дарині про вертеп.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. АФІША

Афіша — повідомлення про культурну подію.

- Створи афішу вистави «Кіт-детектив», користуючись схемою.

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

1 Установи зв'язок між словами в реченні.

Бабуся подарувала Олі пенал.	У портфелі лежав новий зошит.
(Хто?) ... (що зробила?)	(Що?) ... (що робив?)
Подарувала (кому?)	Зошит (який?)
Подарувала (що?)	Лежав (де?)

2 Установи зв'язок між словами в реченні.

Учителька розповідала казку учням.	У портфелі лежав дерев'яний пенал.
(Хто?) ... (що робила?)	(Що?) ... (що робив?)
... (кому?)	... (який?)
... (що?)	... (де?)

3 Текст. Заголовок. Електронний лист

Ти користуєшся приладдям для письма. Ти записуєш приклади з математики на папері. Ти пишеш слова ручкою в зошиті.

Приклади, слова ти можеш записати за допомогою комп'ютера. Для цього використай **клавіатуру**.

На клавіатурі багато клавіш, які допомагають вводити необхідні букви і цифри в **електронний документ**. Також ти можеш набирати текст, коли надсилаєш повідомлення з телефона.

- Про що ти дізнався/дізналася?
- Чим відрізняється лист, написаний на аркуші паперу, від електронного листа? Порівняй їх за допомогою діаграми Венна.
- Установи зв'язок між словами в одному з речень на вибір.
 1. Ганна надіслала електронного листа.
 2. Олег написав повідомлення.

ОПОВІДАННЯ. ЧАС І МІСЦЕ ПОДІЙ

- 1 Тема і головна думка. Передбачення. Головний герой. Ключові слова

ДОВГОЖДАНИЙ ЛИСТ

Щодня по обіді Павлусь вибігав за ворота, щоб не проґавити поштаря діда Нестора. Забачивши його, Павлусь ще здалека гукав:

— Здрастуйте! А мені лист є?

Дід Нестор довгенько **перебирав** пошту.

— Тимошик я! — нетерпляче нагадував Павлусь. — Хіба ви забули?

— Тимошикові цього разу є, — нарешті казав **поштар** і, бувало, простягав відразу аж два конверти.

Павлусь хапав їх. Роздивлявся марки. Ще й нюхав. І пахли йому ті листи далекою **заморською** країною. Навіть самим татом пахли.

Тата вже давненько як удома нема. Він поїхав на **заробітки**. Павлусь за ним дуже сумує. І як одержить листа, то вже так радіє, що аж підстрибує. Спершу тато часто писав. А це щось від нього — **ані вісточки**.

- Про що ти дізнався/дізналася? Що ти можеш сказати про те, де відбуваються події? Коли відбуваються події: у наш час чи раніше? Чому? Що буде далі?

Дарма Павлусь вибігає за ворота стрічати поштаря. Дід Нестор тільки рукою махне. «Потерпи ще трохи, пишуть тобі», — скаже підбадьорливо. І йде далі.

Павлусь терпів і день, і два, і п'ять. А тоді не втримався, **дорікнув** дідові:

— Собі ви, мабуть, щодня листи одержуєте. А мені — то й нема.

Дід Нестор вмить **посмутнів** і ледве чутно сказав:

— Якби ж то, сину, я їх отримував! Мені б і сонечко світило веселіше...

Мама розповіла хлопчику, що всі рідні у дідуся давно загинули.

- Чому хлопчик подумав, що дідусь отримує листа кожного дня? Чому дідусь посмутнів? Що буде далі?

Узяв Павлусь чистий аркуш, фарби. Намалював небо. На небі — сонце. А під сонцем — діда Нестора з **поштарською** сумкою. Потім поклав Павлусь малюнок у конверт, заклеїв його і вкинув у поштову скриньку, що висіла **біля пошти**.

Павлусь біг додому й уявляв, як завтра вранці дід Нестор відімкне скриньку, як він отримає листа — і сонечко йому засвітить веселіше...

За Анатолієм Григоруком

- Чому хлопчик вирішив написати листа дідусю? Чи можеш ти зробити так само? Чому?
- Випиши виділені слова. Поясни їх значення. Визнач корінь у споріднених словах.
- Спиши виділені речення. Установи зв'язок між словами у другому реченні.

2

Від кого я хочу отримати листа? Кому б я хотів/хотіла написати листа?

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ. ОПОВІДАННЯ

1 Вірш. Дні тижня. Пишемо вірш про дні тижня

Черепаха цілий тиждень оглядала вернісаж.

В понеділок роздивлялась літній сонячний пейзаж.

У вівторок звела очі на чудовий натюрморт,

А у середу вивчала кольори картин про спорт.

У четвер — портрети, **в п'ятницю** — декор,

У суботу розглядала Київський собор.

У неділю черепаха вигукнула:

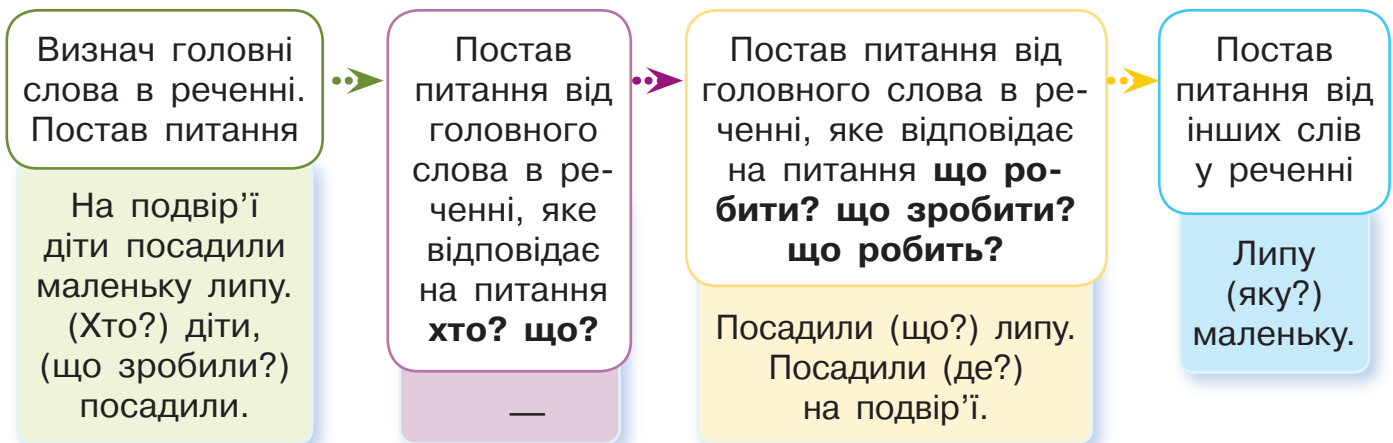
«О! Буду малювати капці та пальто!».

- Чому черепаха вирішила малювати пальто й капці?
- Випиши назви днів тижня. Склади речення з двома словами.
Зразок. У суботу я У неділю я

2 Розглянь схему. Поясни, як установити зв'язок між словами в реченні.

ЯК УСТАНОВИТИ ЗВ'ЯЗОК МІЖ СЛОВАМИ В РЕЧЕННІ

3 Склади речення зі слів. Установи зв'язок між словами в реченнях.

1. малює, капці, м'які, Черепаха.
2. у, Діти, картини, розглядали, музеї.

4

Установи зв'язок між словами в реченнях на вибір.

Уранці тато взяв чорні черевики. Сьогодні Ніна одягнула теплу куртку. Удома дідусь узав м'які капці. Узимку Сашко одягнув хутряну шапку.

РОЗДІЛ 7. ТЕКСТ

ПОНЯТТЯ ПРО ТЕКСТ

Текст — це кілька речень. Речення в тексті пов'язані за змістом і граматично. Речення розташовані в певній послідовності. До тексту ти можеш дібрати заголовок.

1

Прочитай речення. Які з речень утворили текст? Вилучи «зайві» речення й запиши текст 1.

1. На нашій вулиці є ліхтар. А найсмачніше варення — вишневе. Ліхтар освітлює темну вулицю. Зебри живуть у зоопарку. Його вмикають увечері та вночі.

2. На нашій вулиці **жив** ліхтар. Удень він **спав**, а вночі світив. Перехожі раділи, що можуть іти освітленою вулицею. А ліхтар **сумував**, бо його вмикали лише в темряві. А так хотілося світити і вдень, і вночі. Дізналися діти про мрію ліхтаря і подарували йому смайлик. Тепер ліхтар уночі освітлює вулицю, а вдень **усміхається**.

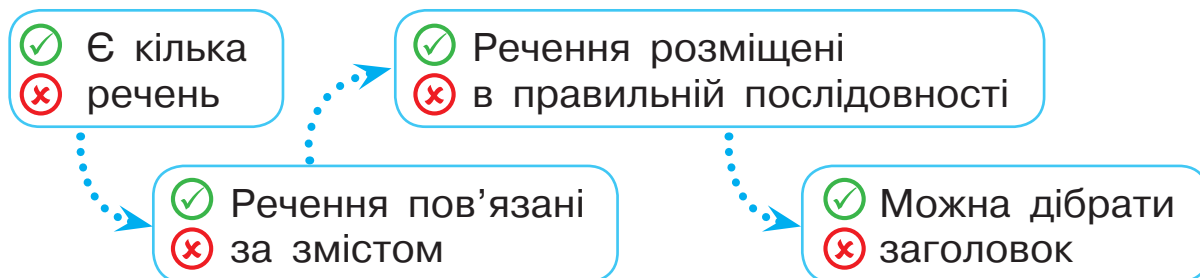
- Визнач тему і головну думку текстів. Добери заголовки. Спиши перше речення тексту 2. У цьому реченні установи зв'язок між словами.
- Які слова в тексті 2 вжито в переносному значенні? Чому їх використали?

2 Доведи, що це текст.

Користуйся схемою «Так ✓ — Ні ✗».

Ліхтар — це прилад для освітлення. Є ліхтарі вуличні, які освітлюють вулиці і дороги в темний час доби. Є кишенькові ліхтарики, які ми носимо із собою та вмикаємо, коли потрібно. Є ліхтарі, якими користуються люди під водою чи під землею. Такі ліхтарі можуть кріпитися на голові. Ліхтар — річ, яка необхідна кожній людині в побуті.

3 Розташуй речення в правильній послідовності. Спиши кілька речень тексту.

Нарешті увімкнули ліхтар і вистава розпочалася. Дівчинка принесла ліхтарик до школи. Діти вирішили влаштувати театр тіней. Спочатку всі придумували казку. Потім вирізали ляльок з паперу та робили декорації. Мама подарувала Ярині ліхтарик.

4 Редагуємо

Очі Данила сяяли ліхтарями.

ТИПИ ТЕКСТІВ

1 Прочитай тексти. Визнач тему і головну думку кожного тексту. Про що ти дізнався/дізналася? З якою метою створили кожен текст?

Який?

Текст 1. Іванкові подарували пенал. Великий, дерев'яний. Синього кольору із золотою смужкою. У ньому багато відділень. Найменше — для м'яких гумок. Найдовше — для гострих олівців. А найширше — для різних ручок.

Текст 2. На письмовому столі Іванка жив пенал. Він був великий і серйозний. Жодна маленька гумка чи гострий олівець не сперечалися з ним. У п'ятницю в пенал поклали ручку. Автоматичну і блискучу. Ручка всім посміхалася і віталася. А пенал сердився. «Немає чого радіти», — скрипів він. За тиждень ручку дістали з пеналу. Її не було день, два, три. Пенал сумував, що немає блискучої ручки, яка посміхається. А коли ручка повернулася на місце, з подивом і захопленням слухав її історію.

Що
відбувалося?

Текст 3. Пенал — зручна річ.

Чому?

По-перше, зручно зберігати письмове приладдя в одному місці. Мені не потрібно витратити час на пошук маленької гумки у великому портфелі. Узяв пенал. Відкрив. І дістав гумку.

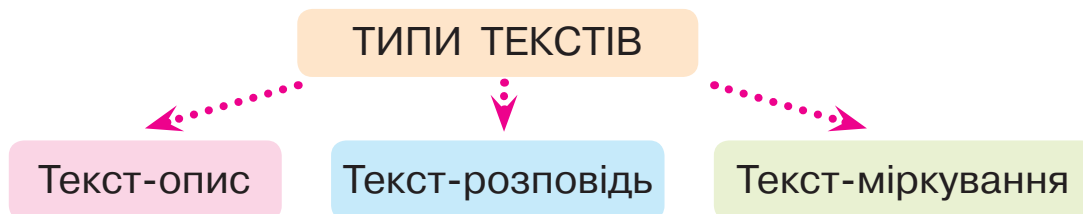
По-друге, гострі олівці або ножиці можуть зіпсувати зошити і книжки. А так речі цілі.

По-третє, пенал гарний. Настрій одразу поліпшується, коли з нього дістаєш ручку. І завдання здається не таким складним.

Все ж таки корисна річ — пенал.

2

Розглянь схему. Назви типи текстів. Наведи приклади до кожного типу тексту із завдання 1.

- Спиши текст 1 із завдання 1. Підкресли слова — назви ознак.
- Чи є ці речення текстом? Чому?

1. На столі лежала кулькова ручка. 2. У пеналі діти зберігають гумки. 3. Микита писав гострими олівцями. 4. Марічка малювала сонце ручкою.

БУДОВА ТЕКСТУ

Текст складається з трьох частин: зачин, головна частина, кінцівка.

Зачин

Головна частина

Кінцівка

1 Порівняй тексти. Який із них є текстом-описом?

Текст 1

У Юрка є олівець для писання, малювання і креслення. Він легенький, тоненький.

Складається олівець із графітного стрижня та дерев'яної оправы, яка зроблена з м'якого дерева і має форму циліндра. Олівець з одного кінця гостро заструганий, а з іншого прикріплена гумка.

Юрко носить олівець у пеналі.

Текст 2

У Юрка загубився олівець.

Незабаром урок, а олівця немає.

Усю перерву Юрко шукав олівець. І в портфелі понишпорив, і на парті пошукав, і у друзів запитав. Немає.

Пролунав дзвоник. Почався урок. Сів Юрко на стільчик і зойкнув. Чому?

2 Передбачення за ключовими словами. Театралізуємо

- Прочитай ключові слова: *зайчик Кося Вухань, Зайчиха, музична школа, сором'язливий*. Подумай, про що йтиметься в казці.

ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ В ЛІСОВІЙ ШКОЛІ
(Скорочено)

ЗАЧИН

Жив на світі їжачок Колько Колючка. І жив на світі зайчик Кося Вухань. Гарні були хлопці, але боягузи страшенні. Усього на світі боялися.

ГОЛОВНА ЧАСТИНА

От якось ясного сонячного ранку зустрілися біля перелазу мама-зайчиха з мамою-їжачихою.

— Здрастуйте, тітонько Вухань, — сказала мама-їжачиха. — Ви чули новину? На Великій Галявині відкривається лісова музична школа з ведмежою мовою викладання.

— Ах, що ви кажете, кумасю Колючко! — сплеснула мама-зайчиха лапами. — Музична школа?

• Про що ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

Мама-зайчиха причепурила Косю, вдягла йому новенькі штанці, білу сорочечку й повела на Велику Галявину.

Записував у школу сам директор Бурмило Михайлович Ведмідь.

Він сидів за березовим столом і суворо позирав на майбутніх учнів.

— Прізвище!

— Вухань! — чемно сказала мама-зайчиха.

— Я вас, мамо, не питаю! — сердито обернувся до неї директор. — Хай сам скаже. Він що у вас — глухий? А ще хоче в музичну школу!

— Та що ви! Що ви! У нього абсолютний слух! Подивіться, які в нього вушка!

— Так чого ж він мовчить?

— Він... він у мене... дуже сором'язливий, — мама-зайчиха підштовхнула сина. — Ну, кажи, Косю, кажи!..

Та Кося Вухань тільки прищулив вуха і сховався за мамину спідницю.

— Гм... — насупився Бурмило Михайлович. — Гм... Сором'язливий!.. А скажи-но, Вухань, «р-р-р» по-ведмежому.

Кося безпорадно подивився на маму, швидко-швидко закліпав очима й скривився.

• Про що ти дізнався/дізналася? Що буде далі?

— А-а-а, — не витримав і заридав на всю галявину зайчик, притискаючись до мами.

— Ой, вибачте, — забідкалась мама-зайчиха. — Він у мене такий **вразливий**, такий вразливий...

КІНЦІВКА

— Розумію, — лагідно сказав директор. — Але й ви зрозумійте: у нас школа спеціалізована. Учителі — зі столичного зоопарку. У нас вимоги.

— Він буде вчитися. Я вас запевняю. Це він від незвички. Він буде гарно вчитися. От побачите...

За Всеволодом Нестайком

- Як ти думаєш, чи приймуть зайчика до музичної школи?
- Випиши слова, які описують Косю Вуханя.
- Склади текст-опис зайчика як героя твору.

3 Вірш. Тема і головна думка. Автор

Кіт з котами про котів
Говорити не хотів.
Він бажав поговорити:
Про зірки, метеорити,
Демократію, балет,
Вчителів та Інтернет...
Це котяче хвилювання
Щодо кризи спілкування
Зрозуміти можу я.
Інша річ — моя сім'я.
Тато ходить на завод —
Знає, чим живе народ.
Мама — кандидат наук,
В неї — суперноутбук.
Я — піду аж в третій клас!
Ось чому він вибрав нас.
Він знайшов, що захотів —
Розумніших за котів.

Григорій Фалькович

- Чому кіт обрав для спілкування людей? Чому людина, яка читає і вивчає мову, стає розумнішою? Чого ти навчився/навчилася у другому класі? Чого ти хочеш навчитися в третьому?
- Напиши про свої плани на літні канікули.

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня/учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	у кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

*БОЛЬШАКОВА Інна Олексіївна
ПРИСТІНСЬКА Марина Сергіївна*

**«УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ»
підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
(Частина 2)**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Провідний редактор *І. Л. Морева*. Редактор *Ю. М. Миронова*.
Художнє оформлення *В. І. Труфена*. Технічний редактор *А. В. Плisko*.
Комп'ютерна верстка *С. В. Яшиша*. Коректор *Н. В. Красна*

Окремі зображення, що використані в оформленні підручника,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Підписано до друку 19.06.2019 р. Формат 84×108/16.

Папір офсетний. Гарнітура Рублена. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 10,08. Обл.-вид. арк. 9,0.

Тираж 87 504 прим. (1-й запуск 1–40 000). Зам. № 4205-2019/1.

ТОВ Видавництво «Ранок»,

вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5215 від 22.09.2016.

Адреса редакції: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

E-mail: office@ranok.com.ua. Тел. (057) 719-48-65, факс (057) 719-58-67.

Підручник надруковано на папері українського виробництва

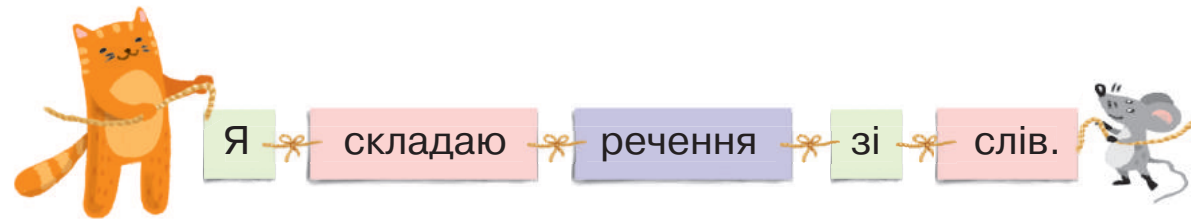
Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»,

пров. Сімферопольський, 6, Харків, 61052.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5340 від 15.05.2017.

Тел. +38 (057) 712-20-00. E-mail: sale@triada.kharkov.ua

Речення виражає закінчену думку. Слова в реченні пов'язані між собою.

У тексті кілька речень. Речення пов'язані між собою за змістом. Вони розташовані в певній послідовності. До тексту ти можеш дібрати заголовок.

Я малюю картину. На ній синє небо і червоне сонечко. У небі летить повітряний змій.

Речення

Розповідні

Зайчик їсть капусту.

Питальні

Що їсть зайчик?

Спонукальні

Зайчику, їж капусту.

ТИПИ ТЕКСТІВ

Текст-опис

Текст-розповідь

Текст-міркування

Слова в реченні зв'язуються між собою за допомогою закінчень і слів-помічників.

У кінці речення ставлять знаки

ГОЛОВНІ СЛОВА

Хто?

Рибка

Що робить?

плаває

БУДОВА ТЕКСТУ

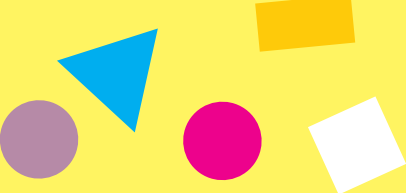
Текст складається з трьох частин: зачин, головна частина, кінцівка.

Зачин

Головна частина

Кінцівка

УКРАЇНЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2 КЛАС. ЧАСТИНА 2

Особливості підручника:

- тексти різних типів і завдання для їх аналізу
- завдання для розвитку усного і писемного мовлення
- вправи для формування орфографічних й орфоепічних умінь
- система різнорівневих завдань
- ілюстративний матеріал для формування читацької мотивації
- візуалізація правил
- система завдань для розвитку критичного та креативного мислення
- вправи для розвитку емоційного інтелекту

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Інтернет-підтримка
interactive.ranok.com.ua

